

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

Cena na leto 4 gld. 20 kr., pol leta 2 gld. 10 kr., četrť leta 1 gld. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gld. 40 kr. Za Ameriko na leto 2 dolarja,
za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 17. zvezka.

	Stran
Dr. Vatroslav Jakob Jagić, vseučiliški profesor slavistike na Dunaju. (Spisal <i>Božidar Flegerič</i> .)	513
Žena in trepetlika. (Zložil <i>Anton Hribar</i> .)	518
Spomin. (Zložil <i>A. Zdénčan</i> .)	518
Kvišku. (Spisal <i>Fr. S. Finžgar</i> .) [Dalje.]	519
Ni sreča? (Zložil <i>A. Zdénčan</i> .)	526
Cilji. (Spisal <i>Semen Semenovič</i> .) [Dalje.]	527
Prijatelju. (Zložil <i>Fr. Ks. Meško</i> .)	531
Kdo vé? (Zložila <i>Posavska</i> .)	531
Življenja slana. (Zložila <i>Posavska</i> .)	531
V Lourdes. (Piše <i>V. Steska</i> .) [Dalje.]	532
Pesmim. (Zložila <i>Posavska</i> .)	538
Konec sveta ali kali. (Spisal <i>dr. Simon Šubic</i> .)	539
Jan Gebauer. (Literarna črtica. — Napisal <i>Ivan Kunšič</i> .)	542
Razne stvari	544
<i>Iz belokranjskega besednega sklada.</i> [Dalje.]	

Na platnicah.

Pogovori. [Dalje.]

Slike.

Jos. F. Buh, urednik „Amerik. Slovenca“	513
Blagoslov sv. Janeza. (Relief <i>I. Zajca</i> za župno cerkev v Krškem.)	520
Sv. Janez prejme Skrivno razodenje. (Relief <i>Iv. Zajca</i> za župno cerkev v Krškem.)	521
Sklepna vinjeta	531
Lourdes	534
Jama Matere Božje v Lourdesu	536
Zaobljubljena slika ljubljanskega škofa Antona Bonav.	544

Prošnja. Ker je G. Pirca knjiga: „*Vrtnarstvo s posebnim ozirom na obdelovanje in oskrbovanje šolskih vrtov. V Ljubljani 1888. Založila c. kr. kmetijska družba kranjska*“ že popolnoma pošla, prosimo vljudno one znance, ki jo imajo in bi jo lahko odstopili, naj nam na dopisnici sporočé, za katero ceno nam jo dadó. Jako bomo zanj hvaležni, zlasti ako nam jo podaré. Ako nam jo pošljejo v križnem zavoju, naj denejo nanj znamko za 10 kr.

Imenovano knjigo je nadalje podaril gosp. dr. Ignacij Žitnik, drž. poslanec. Bodi mu srčna zahvala!

Vodstvo Marijanišča v Ljubljani.

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII. IX. X. in XI.
po 4 gld.

Dr. Vatroslav Jakop Jagić,

vseučiliški profesor slavistike na Dunaju.*)

(Spisal Božidar Flegerič.)

Prijazno mesto Varaždin se sme ponášati z možmi, kateri so si pridobili na polju znanosti in umetnosti dolgotrajno slavo. Ti možje so, kolikor je meni znano: Štefan Glavač¹⁾, Ivan Kukuljević Sakcinski²⁾, Mirko Bogović³⁾ in Vatroslav Jagić. Poslednji je kot največji slavist sedanje dobe znan ne samo vsem slovanskim naobražencem, temveč tudi mnogim jezikoslovcem

drugih omikanih narodov. Porodil se je ta izredno nadarjeni, marljivi učenjak dne 6. malega srpana l. 1838. in bil krščen v cerkvi sv. Vida v Varaždinu. Njegov oče Vincencij je imel v „biskupečki“ ulici hišo, vrt in nekaj polja in se pečal marljivo s čevljarstvom. Pokojnik, katerega sem dobro poznal, je bil blag in radodaren, šaljiv in dovtipen, torej nekaj nalik očetu pokojnega Miklošiča.

Mati Ana Kraljekova, žena iz trdne in ugledne meščanske hiše, je bila bolj resna, toda dobra

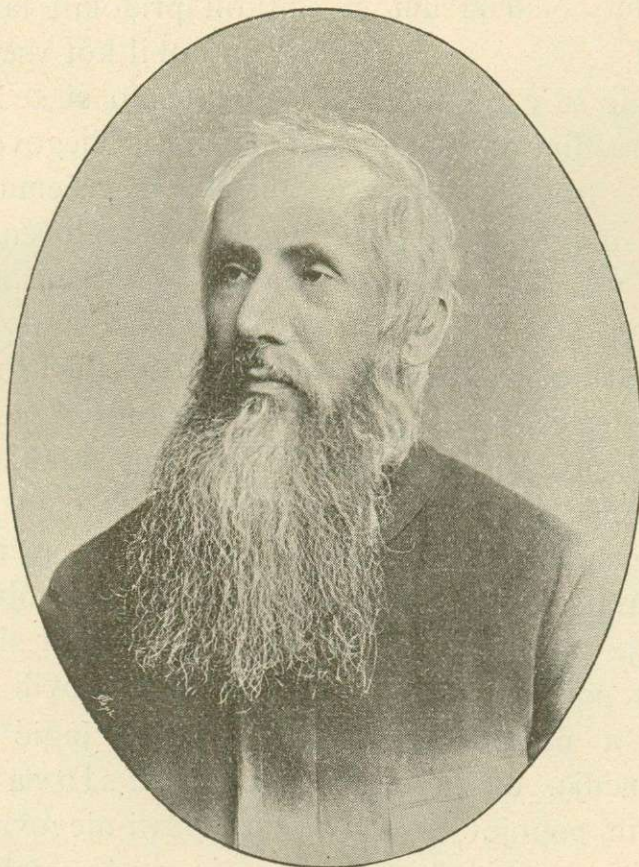
duša. Iz tega zakona je bilo, kolikor je meni znano, čvetero otrok. Najstarejši je bil Vatroslav, za njim Ivan Nepomuk, sedaj župnik pri sv. Simeonu blizu Zagreba, Alojzija, katera je pa umrla v najlepši dobi svoje mladosti, in Dragotin, sedaj tajnik kr. zem. vlade v Zagrebu. Oba brata sta kot pisatelja dobro znana v hrvaškem slovstvu: Ivan se peča s

poučnimi spisi o živinstvu, Dragotin pa s politiko in je izdajal svoje dni nekaj časa leposlovni list „Lipo“.

Početne šole in prvi gimnazijski razred je dovršil Vatroslav v Varaždinu, ostale pa v Zagrebu, kjer so bili za one dobe dobri profesorji; varaždinska gimnazija je bila na slabem glasu; dijaki na drugih gimnazijah so jo imenovali zaradi tega „refugium peccatorum“. Premožnejši roditelji so torej pošiljali svoje sinove, ako so bili bolj nadarjeni, v Zagreb, kjer so imeli priložnost, bolj se naobraževati.

Jagić je bil vedno prvi dijak v vseh razredih. Po maturi, katero je prebil z izvrstnim uspehom, je šel na Dunaj, kjer se je učil klasičnega jezikoslovja in slavistike, v kateri je odslej neumorno deloval in se proslavil. Na Dunaju sta bila med drugimi Jagićeva učitelja in voditelja pokojna profe-

sorja Bonitz⁴⁾ in Miklošič. L. 1860. je Jagić kot mlad mož 22. let prebil z izvrstnim uspehom profesorsko preskušnjo ter prišel na gimnazijo v Zagreb učiteljevat, kjer je bil nekaj let vesten, a ne preoster učitelj. L. 1865. ga je pa zadela velika nesreča, izgubil je namreč pomladi svojo ljubljeno, drago mater Ano.

Jos. F. Buh, urednik „Amerik. Slovenca“.

*) Jagićevo sliko smo objavili na str. 33. tega letnika.

„Dom in svet“ 1899, št. 17.

L. 1867. se je začelo hudo goditi profesorjem in uradnikom na Hrvaškem. Zloglasni baron Levin Rauch, tedanji hrvaški ban, madjaronska duša, da je malo takih, odstavljaj je vse, ki se niso hoteli slepo pokoriti njegovi glavi. Marsikateri teh nesrečnikov je poslal prvi dan v mesecu v davkarski urad po plačo, a bila je nenadoma ustavljena. Sedaj pa živi z družino, ako moreš! A ni se samo v glavnem mestu tako godilo. Tudi v Varaždinu je tedaj Vatroslavov brat Ivan, ki je bil profesor veronauka na realki, izgubil službo. Kaj pa sta zakrivila brata Jagića, da ju je zadela tako bridka usoda? Nista skrivala svojega narodnega mišljenja. Baronu Rauchu tudi to ni dišalo, da je profesor Vatroslav Jagić množil že tedaj s svojim nenavadno bistrim umom razvoj hrvaškega slovstva.

Do l. 1871. je bival Jagić še v Zagrebu, v šolskih počitnicah pa v Varaždinu pri svojem očetu.

L. 1871. je odšel Jagić dalje se izobraževati na Nemško, kjer je v Lipskem postal doktor modroslovja. Potem je odšel v Petrograd, kjer je dosegel doktorsko čast slovanskega jezikoslovja. Tedaj je slovel kot nenavadno za jezikoslovje nadarjen, a še mlad učenjak, in zbok tega so mu dali l. 1872. na carskem novoruskem vseučilišču v Odesi stolico za slavistiko in primerjajoče jezikoslovje, katero je pred njim imel Grigorović. L. 1874. je bil pozvan na hrvaško vseučilišče v Zagreb, a ni šel tje, in sicer so nekateri tega mnjenja, da Hrvatje niso hoteli sprejeti njegovih pogojev, a nekateri, da Jagić ni hotel iti v svojo domovino, iz katere je bil, rekel bi, prognan. Jaz pa mislim, da je hotel ostati v službi na takem mestu, kjer je mogel lahko se dalje naobraževati, ker je v knjižnicah gotovo več sredstev za učenje, nego na novem vseučilišču v Zagrebu. Istega leta je odšel v Berolin, kjer je bil profesor slovanskih jezikov in književnostij. Po smrti slavnega Sreznevskega, kateri je predaval iste predmete v Petrogradu, so pozvali Jagića na to mesto. Po smrti njegovega slav-

nega učitelja Miklošiča, katerega najboljši učenec je bil Jagić, so ga pozvali nazaj v Avstrijo, in l. 1886. je začel uspešno poučevati na dunajskem vseučilišču, kjer še sedaj sploh marljivo deluje v prosveto in korist svojih rojakov, njih sosedov Slovencev in tudi drugih Slovanov.

Jagić nam je vzgojil že več izvrstnih učiteljev, med njimi prerano umrlega dr. Vatroslava Oblaka, bivšega docenta slavistike na graškem vseučilišču.

To je kratek popis življenja profesorja Jagića. V njem ni nikake posebnosti. Da ga je odstavil baron Rauch, s tem si je pritislil na svoj značaj grd madež, a Slovanstvu je veliko koristil, ker Jagić bi si ne bil mogel kot gimnazijski profesor v Zagrebu nikoli pridobiti takih znanostij, kakor si jih je pridobil kot vseučiliški profesor na tujem.

Oglejmo si sedaj Jagića v njegovih kolegijih. Njegovo predavanje je jednako mirno žuborečemu potočiču po tihi dolini. Govor je razločen, ne prenagel, ne prepočasen. Vsak slušatelj mu lahko sledi. Najtežje predmete razklada z veliko lahkoto in živahnostjo. Tvarini, katera ni posebno mikavna, temveč suhoparna, daje obliko, ki se prikupi vsakemu poslušavcu. Jagić je Slovan z dušo in telesom in baš zaradi tega umetno vpleta primerne in duhovite opazke v svoja predavanja, katere se tičejo raznih potreb in razmer slovanskega duševnega življenja in njegovih teženj.

Profesor Jagić je osnoval na dunajskem vseučilišču slovanski seminar. Ugodno je poslušati njegova predavanja, mnogo ugodneje je pa še udeleževati se vaj v njegovem seminarju, kjer Jagić s svojimi poslušavci občuje čisto po domače, kakor da je njihov drug.

Vsak vesten profesor se trudi seveda v prvi vrsti za duševno naobrazbo svojih učencev, a Jagić se briga tudi za njih gmotno stanje; nekatere podpira, za nekatere gleda, da dobivajo ustanove, ker je blaga duša, kakor je vsa Jagićeva rodbina. — Zato pa tudi Jagića njegovi učenci ljubijo kakor sinovi skrbnega očeta. Da tudi on svoje učence

čisla in ljubi, kaže nam to, da je jako spoštoval svojega najodličnejšega gojenca, pokojnega dr. Vatroslava Oblaka, h kateremu je prišel v Celje na mrtvaški spreved. Ako se človek ž njim zasebno razgovarja, mora se res čuditi njegovi ljubeznivosti in duhovitosti, posebej pa morajo zanimati vsakega njegovi dovtipi. Ni napet ali ošaben, kakor so nekateri učenjaki, marveč preprost.

Posebej hvale vredno je pa to-le: Jagić deluje že dolga leta na tujem, a vendar ni se ganila njegova zvestoba do naroda. On je bil z dušo in telesom Hrvat v pruskem Berlinu in v ruskem Petrogradu, kakor je sedaj na Dunaju. Največje veselje mu je, ako se more v seminarju s svojimi rojaki razgovarjati hrvaško. Njegovo življenje v domači rodbini je čisto hrvaško. On je torej živo nasprotje takih učenjakov, kateri dadó potujiti svoje otroke. Kaka škoda, da sinova glasovitega slavista Miklošiča, sedaj ugledna uradnika, niti ne znata govoriti jezika svojega slavnega očeta!

Lansko leto je praznoval ta izredni mož, katerega bistrumju se čudi ves slovanski svet, svojo šestdesetletnico. Bog ga ohrani čilega in zdravega še mnoga leta!

Jagić je srednje postave in jako kratkoviden, torej se je še bolj čuditi njegovi izredni marljivosti, ker ga težko stane delo pri čitanju in pisanju.

Njegove književne zasluge so izredne, in zaradi tega so ga izbrali svojim članom učeni zavodi, kakor je carska akademija v Petrogradu in akademija v Lvovu, srbsko učeno društvo v Belem gradu, češko učeno društvo v Pragi, antropološko društvo v Moskvi i. dr.

Posebno iskren prijatelj je Jagić nam Slovincem; rad se nas spominja ob vsaki priliki; naš napredek in naše težnje ga neizmerno veselí; s posebnim zanimanjem se ozira na naš narodni napredek. Zato ga je „Slovenska Matica“ l. 1885. na predlog profesorja Pleteršnika na svojem občnem zboru izvolila jednoglasno svojim častnim članom.

Ako človek samo površno pregleda znanstveno Jagićevo delovanje, uvidi takoj, da je

nenavaden učenjak. On je doslej najtemeljitejši poznavavec starih spominikov. Miklošič je res slovničar prve vrste, a Jagić je ustanovil podlago strogi slovstveni zgodovini, tičočí se vseh važnih spominikov slovanškega jezikoslovja od najstarejših do najnovejših časov. On je kritično in znanstveno preiskal vse gradivo, katero je Miklošič porabil za svojo slovnico in za svoj slovar.

Oglejmo si, kolikor je možno, njegovo pisateljsko delovanje:

V izvestju zagrebske gimnazije je priobčil l. 1861. svojo prvo razpravo, kateri je snov narodno pesništvo. L. 1862. je priobčil v izvestju zagrebske gimnazije drugo razpravo, kateri je snov sklanja samostalnika v staroslovenščini in srbohrvaščini. L. 1863. so izdali rodoljubi v Zagrebu „Tisučnicu svetoga Cirila i Metoda“. Pri tej knjigi je sodeloval tudi Jagić; pisal je nekaj o prevodu svetega pisma v staroslovenščino. Tedanja kraljevska dvorska kancelija mu je naložila, da bi spisal hrvaško slovnico, in ta slovnica je bila dotiskana l. 1864. Naslov ji je: „Gramatika jezika hrvatskoga. Osnovana na starobugarskoj slovénštini. Dio prvi: glasovi.“ Tedaj tudi ni bilo berila za višjo gimnazijo, Jagić je priredil učno knjigo in jo dal od l. 1864.—1866. v dveh zvezkih na svetlo: „Priméri starohrvatskoga jezika iz glagolskih i cirilskih književnih starinâ, zastavljeni za sedmi i osmi gimnazijalni razred.“ Ta knjiga je izvrstna. V njej so natisnjeni odlomki malone vseh staroslovenskih in starosrbskih, oziroma starohrvaških spominikov. V predgovoru je Jagić mahní po Kopitarju, češ da je bil sicer jako ostroumen in silno učen človek, toda strasten in nestrpen. Kopitarjevo rodoljubje ni segalo daleč od pisalne mize. Ni se temu čuditi, da je Jagić malo uščenil osornega Kopitarja, ker je znano, da je ta učenjak celó s psovkami pital Gaja, ker se je trudil uvesti v hrvaščino češki pravopis.

L. 1865. je Jagić izdatno pomagal Račkemu pri njegovem „Assemanovem Evangelistaru“. L. 1864. so se združili Jagić, dr. Fr. Rački in I. Torbar in začeli izdajati

„Književnik, časopis za jezik i pověst hrvatsku i srbsku i za prirodne znanosti.“ Podpirala je pri tem imenovane rodoljube tedanja ilirska, sedanja hrvaška Matica. To je bilo veleznamenito podjetje za znanstveno hrvaško književnost, kateremu duša je bil Jagić. „Književnik“ je izhajal štirikrat na leto. Zanj je spisal Jagić mnogo vzornih razprav in ocen, tičočih se staroslovenščine in starih spominikov, ker je bil sam temu listu glavni urednik. A Jagić se ni pečal samo s starinami, tudi drugih razprav je v tem časniku mnogo izpod njegovega peresa. Spominjam se ob tej priliki te-le književne drobtine: Brata grofa Miklavž in Peter Zrinska sta bila pesnika. Grof Miklavž Zrinski, jako duhovit mož, se je porodil dné 2. velikega travna l. 1620. v Čakovcu v Medjimurju. Bil je slaven junak in se večkrat boril s Turki. L. 1647. je bil že ban hrvaški, a žal, dné 18. listopada l. 1664. ga je razmesaril kraj sela Kuršanci, ne daleč od varaždinskega mosta na Dravi, divji merjasec.

Njegov mlajši brat Peter grof Zrinski je za njim banoval, toda bil je na čelu zarote zoper nemškega cesarja Leopolda, in zbok tega so ga obglavili dné 30. malega travna l. 1671.

Oba brata sta bila jako nadarjena, zlasti starejši Miklavž, katerega štejejo Madjari med prve svoje pesnike. Madjarski pisci ogrske književnosti smatrajo za glavno delo Miklavža Zrinskega njegovo pesem: „Szigeti vezselem“ (Razsip Sigeta) ali „Adriai tengernek Sirenaja“ (Adrijanskega morja Sirena), katero je njegov brat Peter Zrinski prevel v hrvaški jezik in na ta način pokazal svojemu narodu pesniški proizvod svojega brata. O tem delu je napisal Jagić obširno in temeljito oceno.

L. 1866. se je ustanovila v Zagrebu jugoslovanska akademija znanostij in umetnostij. Jagić je že tedaj obračal nase občo pozornost, in je bil takoj v prvi seji izbran pravim članom te akademije ter se je oklenil z ognjenim navdušenjem in vsemi svojimi duševnimi močmi tega mladega zavoda. Jagić je bil nekaj časa tajnik akademije, ko je bil

šel Daničić v Beligrad, in je spisal in izdal v akademijskih spisih več samostojnih knjig in razprav. Tukaj je izborno njegovo delo: „Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga. I. Stara doba.“ Obžalovati treba, da Jagić tega dela ni dovršil. V „Radu“ in v „Starinah“ — glasilih akademije — je mnogo korenitih spisov izpod Jagićevega peresa, a najbolj znamenita je duhovito pisana razprava: „Gradja za slovinsku narodnu poeziju. Dio prvi. Historijska svjedočanstva o pjevanju i pjesničtvu slovinskih narodâ.“ V tej razpravi je Jagić razložil svoje premišljene nazore o narodni slovanski epiki.

Posebno važno je v Jagićevem delovanju l. 1876., ko je začel izdajati v družbi z Leskienom⁵⁾ zbornik „Archiv für slav. Philologie“, namenjen izključno znanstvenemu raziskavanju slovanskega jezikoslovja. Jagiću so se pridružili kot sotrudniki Nehring, Brückner, Gebauer, Jireček, Miklošić, Novaković, Wesselovsky in Oblak. Ta zbornik je najizbornejši, kar jih izhaja po slovanskem svetu. Temu zborniku je Jagić urednik in najplodovitejši sotrudnik. Tu je Jagić priobčil do danes veliko prav odličnih, obširnih razprav in objavil v teh letih v „bibliografičnem pregledu“ tega lista množino znamenitih in duhovitih ocen. Jagić ocenja v svojem listu vse učene knjige in znanstvene razprave, kolikor jih pride vsako leto na dan po vsem slovanskem svetu. Dičnega učenjaka zanima vse od najpreprostejših pripovedek slovanskih do najznamenitejše učene knjige petrograjske ali dunajske akademije.

V teh letih, kar izdaje „Archiv“, je pa izdal tudi še mnogo samostojnih del. Jugoslovanski akademiji znanostij in umetnostij je nasvetoval, naj vnovič kritično izdaja proizvode dalmatinsko - hrvaških (dubrovniških) pisateljev in to z naslovom: „Stari hrvatski pisci.“ Več jako imenitnih del teh starih pisateljev je Jagić uredil sam. Leta 1870. je v Berolinu dal na svetlo znameniti spominik „Quattuor evangeliorum codex glagoliticus olim Zographensis nunc Petro-

politanus“, a l. 1883. tudi tam delo „Quattuor evangeliorum versionis palaeoslovenicae codex Marianus“. Oba ta spominika je izdal z obširnima temeljitima uvodoma in to v taki dovršenosti, da se smeta ti izdaji imenovati klasični v vseh obzirih. L. 1880. je v Petrogradu izdal „Zakon Vinodolskij“, in dve leti potem važno delo: „Specimina linguae palaeoslovenicae. Obrazcy jazyka cerkevnoslavjanskago po drêvnejšim pamjatnikam glagoličeskoj i kirillevskoj pismenostij.“ Dve Jagićevi deli sta posebej imenitni za nas Slovence, ker segata globoko v zgodovino našega slovstva. Jedno je izdano s pomočjo petrograjske akademije l. 1885.: „Pisma Dobrovskega in Kopitarja“ (1808 do 1828)“, drugo je pa bilo izdano l. 1897., ki ima naslov: „Nova pisma Dobrovskega, Kopitarja in drugih jugozapadnih Slovanov“. V tej zadnji knjigi je dopisovanje Kopitarjevo, Metelkovo, Zupanovo, Primčevo z drugimi slovenskimi veljaki. To sta dve zbirki, za zgodovino slovanskega jezikoslovja zelo važni, katerima je dodal Jagić temeljita uvoda. Cesarska akademija znanostij na Dunaju je dala še več izvrstnih Jagićevih razprav na svetlo.

Slednjič omenjamo še knjigo: „Ruska književnost u osamnaestom stoljeću. Nagradjeno iz zaklade Adolfa Veber-Tkalčevića za g. 1894“, katero je izdala Matica Hrvatska. Ta knjiga je dovolj znana, in tudi je o njej že poročal ta list, torej ni, da bi o njej govorili.

S temi vrsticami smo se zopet nekoliko spomnili velikega učenjaka in vrlega prijatelja Slovencev. Dal Bog, da bi še mnogo let obdeloval polje slovanskega slovstva in posebej slovanskega jezikoslovja!

* * *

¹⁾ Štefan Glavač se je rodil v Varaždinu dné 13. grudna l. 1627. Ta izredno imenitni Hrvat je služboval na Štajerskem in na Koroškem, in zbok tega nam bodi dovoljeno, da o njem čitateljem obširneje poročamo. V 21. letu je bil sprejet kot klerik (redovnik?) v avstrijsko provincijo (Pr. Austriacam), položivši predpisano profesijo. Potem je postal doktor bogoslovja in modroslovja, pozneje profesor matematike na graškem vseučilišču, naposled je bil učitelj

modroslovja in kanoničnega prava v Celovcu. Umrl je v ogrski Tirnavi dné 20. vel. srpana l. 1680. v 53. letu. Kdaj je ta učenjak v Gradcu učiteljeval, ne vem, toda gotovo pred l. 1673, ker istega leta je izdal Glavač svoj zemljevid, in na naslovu tega dela je napisano, da je bil „quondam in alma universitate Graecensi Matheseos Professor“. To je jeden izmed najstarejših zemljevidov kraljevine Hrvaške in Slavonije, kjer so zaznamljena vsa večja mesta, trgi, utrjeni gradovi, ki so porušeni ali ohranjeni, župe, samostani, vsi kraji, pri katerih je bila s Turki kaka znamenitnejša bitka, z letnicami, in naposled tista mesta in okolice, v katerih so se naselili tako zvali Vlasi.

To delo je vrezal v baker Glavač sam in je posvetil škofu Martinu Borkoviću, banskemu namestniku Miklavžu grofu Edoediju in vsem stanom in redom Hrvaške in Slavonije. V posveti je rekel, da ga je vspodbodlo na to delo večinoma veliko pomanjkanje dobrih opisov in zemljevidov Hrvaške in Slavonije, ker sta zemljevida, katera sta izdala pred nekoliko leti dva tujca, zelo pomanjkljiva. Zelo se je briga za to, da se je položaj krajiških, hrvaških in turških trdnjav natanko označil, in žalilo ga je, da ni mogel pregledati bužinskega in zrinskega polja do Kostajnice, kakor je pregledal okolico od Bihača do Podzvizda in od pribrežja reke Bune do bosenskih gor in do Senja. Naznačil je natanko vse župe, katere so tedaj še bile, in katerih več ni bilo. Za ta posel je dobil od škofa Borkovića neki stari, dvesto let prej sestavljeni popis žup, od katerih tedaj več mnogim ni bilo ni duha ni sluha, ker so jih Turki porušili, a narod je pozabil njihova imena. Sela, katerim ni vedel imen, je izpustil in naznačil samo taka, čez katera je prehod ali pri katerih so močvirja. Gore, šume in bregove je določil, naznačil bolj ali manj naseljene in obdelane kraje in dodal, da je v prekolpski okolici, katero so Turki opustošili, do Zrinske in Petrove gore še mnogo znakov stare kulture, voznih cest, vinogradov, polj, livad itd. Znamenitejške bitke pri raznih mestih je zapisal iz zgodovinskih knjig, katere so bili spisali Istvanfi, Vramec in Ratkaj. (Ivan Kukuljević-Sakcinski: „Arhiv za povjestnicu jugoslovensku“, knjiga X. str. 4.)

²⁾ Ivan Kukuljević-Sakcinski, hrvaški zgodovinec in pravnik, se je porodil dné 29. vel. travna l. 1816., umrl 1. vel. srpana l. 1889. na svojem posestvu Puhakovcu v Zagorju. Od l. 1833.—1842. je služil pri vojaki. Najprej se je pečal s pesništvom, pozneje ga je zanimalo politiško gibanje. L. 1848. je bil deželni arhivar, l. 1861. veliki župan zagrebske stolice in l. 1875. predsednik deželnega odbora.

Izmed njegovih del sta imenitni: „Jura regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae“ (V Zagrebu 1861 do 1862, trije zvezki) in „Monumenta historica Slavorum meridionalium“ (V Zagrebu 1868—1875). Razven tega je oskrboval izdajo starih dalmatinskih

pisatelj, izdal je hrvaško bibliografijo (1863), jugoslovanski umetni slovník (1869) in mnogobrojne zgodovinske razprave v svojem „Arkivu za jugoslovensku zgodovinu“, ki ga je izdajal od l. 1850. do 1875. Poslednje njegovo delo je bilo bržkone: „Glasoviti Hrvati.“ V Zagrebu 1886. V tem delu je podal življenjepis nekih imenitnih mož. Med njimi sta tudi, kolikor se spominjam, Štefan Konzul Istrijanin in l. 1711. v Dobrovniku rojeni Josip Roger Bošković, jezuovec, za tedanje dobe, mislim, najslavnejši matematik: tedaj ni bilo več Leibniza in Newtona, ko je začel on pisati v latinščini in italijanščini, francoščini in angleščini svoja dela. Bil je tudi hrvaški pesnik in je improvizoval dobre latinske distihe. Kukuljevičeve pesmi, drame in povesti so prišle na svetlo pod naslovom: „Različita djela.“ Štirje zvezki.

³⁾ Mirko Bogović se je porodil l. 1816., umrl 4. vel. travna l. 1893. v Zagrebu. Najprvo je predlagal srbske narodne pesmi v nemščini, katere je priobčeval l. 1840. v časniku „Kroacia“. Pesmi „Ljubice“ je izdal l. 1844. v Zagrebu, „Smilje i Kovilje“

l. 1847. tudi tam, „Domorodne glase“ l. 1848. na Reki. L. 1856. je izdal v Zagrebu dramo „Frankopan“. L. 1857. žaloigro: „Štefan, poslednji kralj bosanski.“ L. 1860. igrokaz: „Matija Gubec“ in svoje zbrane novele.

⁴⁾ Bonitz Herman, jezikoslovec in šolnik, se je porodil dne 29. mal. srpana l. 1814. v Langensalzi, umrl 25. mal. srpana 1888. v Berlinu, šolal se je od l. 1832. v Lipskem, od l. 1835. v Berlinu. Bil je profesor v raznih mestih. Njegov ustrojni načrt za avstrijske gimnazije je bil l. 1854. sprejet in je še sedaj veljaven. L. 1849. je postal profesor na dunajskem vseučilišču in šel meseca mal. travna l. 1888. v pokoj. Pisal je največ o Aristotelu in Platonu.

⁵⁾ Leskien Avgust, jezikoslovec, imeniten slavist, se je porodil 8. mal. srp. l. 1840. v Kielu, študiral od l. 1860. v svojem rojstnem mestu in pozneje v Lipskem klasično jezikoslovje in pozneje v Jeni primerjajoče jezikoslovje in posebej slovanske jezike. L. 1869. je postal izredni profesor v Jeni. L. 1870. je postal izredni profesor, a od l. 1876. je redni profesor za slovanske jezike na vseučilišču v Lipskem.

Žena in trepetlika.

Utrujena in prepotena
dospě pod trepetliko žena;
obstane, da bi se shladila,
ker je vročina huda bŕla.
Z nebá zbežali so oblaki,
nobene sapice ni v zraki.

In vendar, glej, čuj, trepetlika
na vejah lističe premika.
Pogleda žena gor na veje
in to-le trepetliki deje:
„Saj zraka sapa nič ne ziblje,
kako, da se ti listje giblje?“

Saj nihče ti ne maje debela,
zakaj se treseš kot prezebla?“
Pa čuje žena s trepetlike:
„Med nama dosti ni razlike:
Jaz sem tresoča trepetlika
podoba ženskega jezika.“

Anton Hribar.

Spomin.

„Brzo mi konjiča osedlaj,
da na njem pojezdím v tuji kraj,
da odidem v daljni svet,
v svet — mladostnih let!“

Čez doline, čez strmé goré
hitel bom, preplaval vse vodé,
da le spet dobim nazaj
svoj mladostni raj . . .!“

— Jednega konjiča le imaš,
ki pa sam ga lahko osedlaš:
Vsak v življenju kaže čin
mladih let — spomin. —

A. Zdénčan.

Kvišku.

(Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

X.

„Na zdravje! Klanjam se, gospod baron!“

„Sluga, Ante!“

„Kako sta spala?“

„Izborno, gospod doktor! In sedaj še osem ni ura, a že sediva tu. Leto dni že nisem tako zgodaj in tako lahko vstal kakor danes.“

Lacinger je sedel na klop k njima, baron mu je ponudil cigareto, potem še Adolfu, in sedeli so, puhajoč čvrsto oblake dima v sveži zrak.

„Ante, sedaj naredi načrt, kam da pojdemo danes! Ti si domačin . . .“

„Načrtov naredim lahko dovolj; toda treba je vprašati celo družbo, ali bo in s katerim bo zadovoljna. Lahko se peljemo, ali gremo peš, na gore ali po logih, kakor bo komu ugajalo.“

„Dopoldne ostanemo doma; po kosilu odrinemo. Tedaj se zmenimo še z gospo teto, kapitanko in pl. Albenijevo.“

„Dobro; po kosilu pridem k vam, in za kar se odločite, to napravimo.“

„Margito vprašamo takoj; spremila je teto Evfrozino, gotovo se kmalu vrne.“

„Čakajte, gospod doktor: predno pride Margita, dovolite jedno vprašanje.“ Baron je rafinirano pogledal Anteta.

„Prosim, na uslugo, gospod baron.“

„V gostilni nama je prinesla zajutrek deklica, katero gotovo poznate; povem vam, da je to živalca, kakor bi jo izklesal. To zdravje, ta lica, oko, — in vse vse — no kratko in malo: ljubčkan metuljček. Ergo, gospod doktor, Tilka ji je ime, kaj ne, Adolf — Tilka, da: torej njeno biografijo: Ali je domača, ali je natarica, ali je tako za zabavo tujcev. — O tem moram biti dobro informiran, predno nadalje ukrenem.“

„Gospod baron, oprostite, če vam naravnost izjavljam, da se morate takih poskusov in manevrov kar čisto otresti. Tukaj si bodele okrepili telo, razvedrili duha, a na velikomestne burke pozabite, to vam prijateljski svetujem. Pri nas velja pravilo: ‚Me Kranjce hočm’o bit’ ženice, ljub’ce ne za kratek čas.‘ Poleg tega povem tudi, da je Tilka moja sorodnica, torej pod mojim varstvom!“

„Slišiš, Lotar! Le previden bodi, sicer pride tu na kmetih še do turnirja med tabo in Antetom.“

„Zanimivo, gospod doktor, rečem vam, prezanimivo. Že vidim, da bo tu življenje. Adolf je rekel prav, če je trdil, da ste optimist.“

„Idealist, sem rekel.“

„Bien, idealist. Sedaj pa se vam ponujam za učitelja in vam bom dokazal, da se silno varate, če prisegate na žensko zvestobo in poštenost. Ha, tako-le dete — čemu je na svetu kakor za to, da nam življenje sladi? Par dni pošteno napojnino, par šopkov po desetici, nekaj ljubeznivih besedij — — fr — in tičica je v kletki!“

„Gospod baron, ne svetujem vam, da bi tako lovili tičice; častno besedo, da ne dosežete svojega podlega namena, in če bi ga . . .“

„Potem pa dvoboj za natarico, bravo, bravissimo, Lotar!“

„Makari, gospod baron! Ona je meni sorodnica, doslej skozi in skozi poštena, torej natarica gori, natarica doli, jaz jo branim ali osvetim!“

Lacinger se je razvnel in govoril pikro. Baron se mu je smejal in bil vesel, da ga draži. Zato je nadaljeval in pikal še ostreje Anteta.

„Dobro, od mene častno besedo, ker ste vi zastavili svojo, proti temu, da ne bode

nič vplivali in se vmešavali v mojo politiko — častno besedo na to, da bo Tilka v osmih dneh nora zame in dozorela za vse, kakor jabolko, ki ga sapica v jeseni otrese z drevesa.“

„Velja“, udari Ante. „A slovesno izjavljam, da je tako vedenje podlo in nizko, in

da ne govorim še bolj žaljivo, trdim, da smatram celo stvar kot šalo.“

„Nič šala — ampak resnica! Kaj menite, da se jaz s častno besedo šalim, da jaz ...“

Po poti je prišlo desetero kaznjenk s travnika in ž njimi usmiljenka.

„Hvaljen Jezus!“

Blagoslov sv. Janeza. (Relief Iv. Zajca za župno cerkev v Krškem.)

„Na veke!“ je odgovoril Ante, ki je bil vaje kot večletni gost v grajščini tega pozdrava.

Baron in Adolf sta molčala in pasla poželjive poglede nad nesrečnimi bitji, katera so stopala sramežljivo in hitro, s povešenimi očmi mimo njih. Marsikateri kaznjenki so takisto tudi ušli pogledi na krepke mlade

može, in marsikatera je morda v srcu klela prav takega mladeniča, lahkoživca, ki ji je obetal bele gradove, naposled pa odžvižgal drugam in jo pahnil v obup, da je postala mati — morilka; tako ji je pritisnil na čelo pečat zločinke, vtaknil jo v kazenski raš za omreženo okno in ji za vselej pokončal srečo tukajšnjega življenja.

Sv. Janez prejme Skrivno razodenje. (Relif Iv. Zajca za župno cerkev v Krškem.)

„Kleto, kaka rafiniranost“, vzklikne baron, ko so odšle kaznjenke na ovinku in se skrile v drevoredu.

„Kako mislite to, gospod baron?“

„To ste idealist! Saj ste vendar čuli pozdrav, kateri rabijo najpobožnejše duše, svetcu in puščavniku. Ali ni to najgorja hudobija, da kaj takega izreka ta sodrga, te tatice, morilke, goljufice!“

„Ne sodite tako, gospod baron! Puščice, katere streljate na to ubogo ljudstvo, priletele bi lahko nazaj in ranile vas!“

„Kaj, gospod doktor, pomislite, kaj govorite! To je žaljivo, to sodi pred justico! Torej naj sem jaz tat, goljuf, morivec — — gospod doktor!“

Baron je srepro gledal Anteta, nervozno in razburjeno ponašal z roko in nazadnje jezo položil roko na mizo.

„Ne prepira, vidva sta skrajnja elementa in si bodeta vedno v laseh. Toda pogovorimo se mirno in rešetajmo to vprašanje, saj je jako zanimivo, drugega dela tako nimamo.“

Adolf je poznal oba in vedel, da je baron silno občutljiv, da ne čisla ničesar bolj kot svojo takozvano „čast“, o kateri je imel klasične moderne pojme, da se čast oskruni le s tatvino, goljufijo in umorom — in to le tedaj, če ga zagrabi pravica za vrat. Poznal je tudi Lacingerja, da je trdoglav značaj, kateremu ne imponira plemstvo in denar, da se bije in pravda za svoje nazore do skrajnjega. Zato je pomirjal oba, da ne bi prišlo do resnih spopadov z neljubimi nasledki.

„Hvala ti, Adolf! Olikanci naj se trezno pravdajo o svojih nazorih, previdno modrujejo — bodo odkritosrčni —, a žaliti se ne smejo med seboj. Torej, gospod baron, jaz pojasnujem prejšnjo trditev.“

„Prosim, a sem jako radoveden. Sofizmi vas morejo rešiti, drugega nič.“

„Bomo videli. Da je med kaznjenkami veliko čisto propalih duš, da jih je mnogo nepoboljšljivih, tega nikakor ne tajim. Trdim pa vendar, da jih je mnogo, katere je privel semkaj obup, slučajni trenutek, zadrega, ki jih je pripravila do pregrešnega dejanja in zločina. Vzemimo primer. Znano mi je, da

so najboljše kaznjenke iz večine detomorke. Tako zverinsko — ne, saj je hujše to dejanje — vsakdo obsoja, jaz tudi. A vprašam vas, gospod baron, ali so te bolj krivične in bolj hudobne, nego velika masa najbolj olikane sedanje svetne družbe? Koliko žrtev imajo na vesti bogataši-lahkoživci, pustolovci, ki služijo samo strasti, oni podli živinski strasti, in s tem, da njej zadoščajo, moré tisoče in jih pehajo v prerani, gnili grob? Vprašam vas, ali niso ti rafinirani morivci? Vprašam vas, ali nimajo hujšega bremena na ramenih tisti krogi, ki ne poznajo in nečejo poznati prvega in pravega namena poštenega zakona? Na vse zadnje je pač vse jedno, ali streš pšenično zrno, ali če pohodiš kal, ali če utrgaš še zeleno bilko? Ali ne sodijo prav tako le-sem tisti kapitalisti, ki premišlujejo, kako bi še kaj izumili, kar bi ščegetalo njihovo polt, ko se jim najboljše jedi studijo in gabijo vsled prenasitenosti, a tega nečejo vedeti in videti, da večkrat ubožno družino delavčevo, čigar žulji redé njihov kapital, pahnejo v bedo, v stradanje, zaradi česar seže mati po strupu, in si oče kupi samokres za zadnje novce in je morivec, krut morivec lastne družine? In take imenuje pošteni visoki svet izvržek človeštva! Pred takimi beži, za takimi kaže s prstom in si umiva roke kakor Pilat in vzdihuje nad propalo poulično druhaljo. Pri vrhu se začne drevo sušiti, in družba človeška je še vselej začela propadati in gniti zgoraj. Od tam je zašla nalezljivost v nižje sloje — svetovna povest nam je priča. In sedaj gospod baron, omenjam čisto mirno: Ali ni vaša šala gledé Tilke prav taka?“

Baron je pomolčal; Antetovi nazori mu niso bili ljubi, a moral je v srcu priznati, da niso neresnični.

„Ba, paradoksen filozof! Teorija je teorija; vi poznate svoje knjige, drugega nič. Ko bi poznali življenje, živeli in sodili bi drugače. Saj veste, kaj je modrovanje! Najbližji modrijanom so norci. — Brez zamere; tam-le gre Margita!“

Baron je takoj vstal in hitro odšel Margiti naproti. Vesel je bil, da se je otrešel

Lacingerja, kateri bi mu bil na vse zadnje vzbudil še vest, ki je mirno spala že mnogo, mnogo let.

„Gospica, dolgo vas ni bilo!“

„Bila sem s prečastito sestro prednico na cvetličnem vrtu — in sedaj vas prihajam vse tri prosit, da mi pomagata iskati: izgubila sem tu nekje zalasnico z briljantom, družinski spomin od stare matere. — Gospod doktor in Adolf, pojdiva sem!“

„Ah, Margita, stavim, da jo najdem jaz!“ Adolf in Ante sta prišla izpod sence.

„Zalasnico sem izgubila, veš, Adolf, tisto od stare mamice! Prosim, pomagajte iskati.“

„Drage volje, gospica! Kje ste hodili?“

„Tu, po tej stezi sem šla in nazaj v drevo-red. Sama sem že gledala, a nimam sreče.“

„Dobro, razdelimo se“, meni Ante. „Vsak si določi kos prostora, kjer bo iskal. Prva izbirajte gospica!“

„Da, da, gospica Margita prva izberite, in — in — jaz vam pomagam, kaj ne? Midva bova iskala skupaj, kaj ne, Margita?“

Baron jo je pogledal ljubeznivo in stopil blizu nje ter kar trenil ni z očesom od nje-nega obraza.

„Potem bom dobila jaz zalasnico prej nego vi, in vam uide nagrada, gospod baron.“

„Nagrada? Izborna! Kaj dobi tisti?“

„To je tajnost. Iščimo! Jaz pregledam ti stezici, vidva pojdiva proti drevoredu.“

Margita je odšla po jedni stezici, baron takoj za njo po vsopredni, da je lahko govoril ž njo. Iskali so. Baron je govoril in govoril, ugibal nagrado in bolj gledal Margito kot v rosno travo in sprani pesek na stezi. Prišla sta do vrha, kjer se strneta stezi. Baron in Margita nista dobila nič. Margita je utrgala dve veliki beli kresnici.

„Vidite, to so marjetice, moje sestrice!“

„Da, da, to so proroške cvetke. Sediva semkaj in dajva si prerokovati.“

„Dobro; nate, vaša prorokuj zame, moja za vas.“

„No, ali dveh je premalo. Treba nama jih je za vsakega tri.“

Baron je stopil v travo in utrgal še štiri cvetove s snegobelimi lističi in solčnožoltim

očesom v sredi. Sedla sta na klopico in pričela pukati listke. Kaka igrača! In vendar sta se Margiti tresla prstka, ki sta na lahko, počasi in nekako slovesno in boječe izbirala peresce za perescem iz cvetnega venca ter je spuščala v naročje, odkoder je odpihala sapica list za listom in ga trosila v travo, da tam zvene in pogine. In vsak listič je bil kakor orakelsko belo pisemce, kateremu je zapored vdihavala tresoča se duša Margitina usodno vprašanje: „Ali me ljubi, ali ne ljubi; ali z jezikom samo, ali pa prav nič celó — —?“

Še par lističev se je držalo oskubene glavice, Margita je zašepetala zadnjikrat orakelske besede —, zadnji listič je odtrepetal v lahnem dihu in obvisel na baronu, — ona pa je gledala za njim in listek je drgetal na baronovi suknji. Tedaj je v njenih ustnicah zamrlo vprašanje: „z jezikom samo?“

Tudi baron je ponavljal taiste besede. Ali že naprej je vedel konec in prorokovanje zadnjega lističa, katero se je moralo glasiti: ona me ljubi.

Ponovila sta drugič, ponovila tretjič — in Margita je vselej zvedela taisto: z jezikom samo.

Barona je greblo v duši, ker je pri drugi in tretji marjetici pazil natančno na listke, a so mu v resnici vselej izjavili: prav nič celó. Zmečkal je rumene glavice med prsti, prisedel bliže Margiti, ki je gledala otožno, karajoč in očitajoč. Sramoval se je samega sebe in v trenutku se mu je posvetilo, da dela Margiti veliko krivico, da je varalica, neznačajnejš. Postajal je mehak, tajal se je kot sneg na pomladnem solncu, prijel Margito mehko za roke, prosil jo s pogledom odpuščanja in drugega ni mogel izreči, razven: „Margita, ali veruješ cveticam, ali veruješ meni?“

Takega Margita barona še ni videla doslej. Prvič v življenju jo je nekaj ganilo, ko je tako sedela ob možu, nekaj pretreslo, nekaj neumljivo ji razvnelo srce in vlilo neko toplo koprnjenje v dušo, a hkrati jo je prešinilo po vseh živcih nekaj — kakor slutnja, strah. Pogledala je barona, pritisnila

mu nehote na rahlo roko, potem za trenutek zastrla oči, pa jih zopet odprla in pogledala kvišku proti nebu v ono jasno in milo nebeško modrino, s katero se je kosala jasnost, barva in miloba njenih očí. Tih, tih vzdihljaj je vsplaval preko njenih ustnic proti sinjemu nebu.

Ante je stopil prednjo in ji ponižno izročil dobljeno zalasnico.

Margita se mu je ljubeznivo zahvalila:

„Hvala, gospod doktor! Nagrado dobite zvečer!“

XI.

Na Š.-ovem vrtu je svirala godba. Šestorica potujočih godcev je priredila letovičarjem koncert. Res, da ni bila ta godba nikakor toliko izvežbana, da bi zadoščala razvajanju ušesom bogatinov, katerim so velika mesta po zimi nudila klasičnih kompozicij najboljših glasbenikov-umetnikov. A kdo se je med zabave željnimi letovičarji menil za to! Godci, moški in ženske, so bili v narodnih tirolskih nošah, godli in brenkali so navadne poskočne valčke, kot jih drgne ob citrah vsaka tirolska planšarica, in višek vsega, kar je ta družba mogla podati, je bil nenaravni duet, pri katerem je pela štiridesetletna Tirolka hreščeči moški tenor, njen tovariš pa za rahle živce dokaj neugodni sopran. No, ali nekaj je bilo, in izletnikom je prijalo vsaj toliko, da so se presiti otroci norčevali in smejali, dočim si je družba potujočih godcev s tem služila svoj grenki kruhek.

Vrt gostilne, ki je bil dokaj obsežen in posejan z belim peskom in zasajen z divjimi kostanji, je bil ta večer kar prenapolnjen. „Koncert“ je privabil tudi sosedne goste na večerjo, restavratêr je proglasil, da se dobé najfinejše postrvice, divji kozel in srnjakov hrbet. To so pač delikatne jedi, za katere se tudi letovičar ne boji hoditi četrte ure peš, da privošči izmučenemu telesu nekaj slastnejše hrane.

Znanci in znanke so se strnili ob taistih mizah, porazobesili po kostanjih razno potrebno in nepotrebno prtljago pledov, ogrta-

čev, mantlj, solnčnikov, slamnikov, otroških igrač. Milostne dame so kramljale duhovito o najetem stanovanju, o kruhu, o ceni pišk in surovega masla, zabavljale na neokretne posle, hvalile vrline in kreposti svojih otrok, reševale in reševale razne spletke in ljubim-ske zveze nadepolnih sinov in krasnih hčerk, katere je mnoga kljub neugodnim gmotnim razmeram pripeljala „na zrak“, da bi se morda te ali one cvetke, ki že ni videla več pomladnega solnca, morda vendar-le prijel kak kratkovidni, četudi obdrgnjeni metulj. Gospodje pa so fino dvorili gospicam, katerih premnoga je znala umetno prestiti nit zabave vsaj o tem, če ni drugače, da je svojemu kavalirju redno vse zanikala, vse prerekala, a ničesar dokazala, da se je potem revež trudil z vso davno že pozabljeno logiko filozofski dokazati v kolikor mogoče galantno in finem tonu, da se njegova sosedica morda vendar moti.

Med družbo je bilo tudi nekaj starih porumenelih lic trudnih Ahasverjev, ki so sedeli nemo ob mizah in z nekako boječim očesom gledali topo v hrupno mrgolenje zdravega in čilega sveta, kakor bi hoteli izsesati iz tega kipečega življenja utrinek zase in ž njim skrhati koso koščeni smrti, katere mrzli dihi jim je vel po žilah in kosteh. Vse so dosegali doslej, vse uživali, vse si privoščili, kar jim je sladilo življenje: a sedaj so prijadrali do kraja, kjer jih ni čakala nobena nada več, kjer se jim ni prilegala nobena naslada — nič, mučil jih je samo grozni strah: Sedaj, sedaj bo konec vsega.

Pod široko vejnato lipo ob podolgasti mizi so sedeli pl. Albenijevi: gospa, soproga, sina drugošolca Guido in Emilio, kapitanka in soproga, ki je prišel za par dnij na odpust, da si ogleda letovišče, kapitanov sinček Lucijan in hčERICA Alma, trinajstletna koketica, ob kateri je sedel domači učitelj otrok, sedmošolec, sin ubogih starišev, ki je ob tej razposajeni in razvajeni, poleg tega pa nenadarni deci bridko okušal grenkost inštruktorskega kruha. Pri mizi je bila tudi tetka Tera pl. Lazzi in Margita. Trije stoli so bili še prazni.

„To je netaktno, da ni še onih treh“, omeni tetka Tera in pogleda na uro. „Kam so šli?“

„Ah, tisti Lacinger jih je vêdel nekam v te griče na lov“, odvrne pikro gospa Albenijeva. „Adolf in baron ne vesta, kako je daleč in zato pač nimata nobene krivde. No, Ante, ta se pač malo briga, kaj je dostojno in kaj ne. Njemu je popolnoma vse jedno, če čaka on dam, ali če dame morajo čakati njega.“

„Pardon, milostna: Lacinger je navadno zeló točen, prav vojaško točen. Kar reče in obljubi, dovrši v taisti minuti, kakor je napovedal.“

„Margita, Margita! Ta zagovor je zelo sumljiv! Treba vas bo zatožiti, čakajte, čakajte!“

Albenijeva je pogledala Margito, nekako zlobno jo dražeč, in ji zapretila s kratkim okroglim prstom.

„No, če so šli na lov, tedaj je pač umljivo, da se kaj malega zakasnijo; lov človeka zvabi in zapelje dalje, nego je lovec mislil. Predlagal bi, da jih ne čakamo z večerjo.“

Vsi so bili zadovoljni s predlogom kapitanovim, in kmalu so zarožljali noži in vilice čisteč zlato- in srebrnopikaste postrvi. Tedaj so prišli k mizi tudi otroci, vsi razgreti, ker so bili na gugalnici. Vsak bi bil rad takoj pil, a niso jim dovolili, posvarili jih pa tudi niso, da naj ne bodo tako razposajeni; le ubogi učitelj, ki je sedel mirno in boječe pri mizi, naveličan do grla otrok, s katerimi se je ukvarjal ves božji dan, le ta siromak je občutil par karajočih pogledov in dobil nekaj finih zaušnic iz ust kapitanke in gospe Albenijeve. Molčal je in nerodno raztelesal najmanjšo ribico, katero so mu milostno pustili na krožniku, in spoznaval resnico, da gorjé tistemu, katerega tuje duri po petah bijejo. Največ srca med vso družbo je imel še energični kapitan, ki je dokaj izkusil in imel tudi sam to prepričanje, da človek ne velja toliko, kar plača, marveč toliko, kar je sam iz sebe. Zato se je po tegnili za učitelja:

„Signor maestro, nič se ne bojte, ampak izpijte par čaš piva na moje zdravje! Jaz sem popolnoma zadovoljen z uspehom Lucijanovim in pravim, da vestno izpolnujete svojo dolžnost; na večer se vam tudi spodobi počitek. Le tako naprej — vestno izpolnujte dolžnost — potem bodite pa tudi pogumni in srčni — coraggio, signor maestro!“

Kapitan mu je naročil vrček piva, katero je hladilo dijakovo po krivem žaljeno srce kot olimpski nektar. Dame so bile nad tem seveda nekoliko ogorčene, samo Margitino blago srce je bilo veselo, in glasno je pri-trdila kapitanu: Bravo, coraggio, coraggio!“

K sreči so v tem trenutku prišli lovci. Prišli so kar čez hrib sv. Petra s puškami — in praznimi torbami, kot je to že navada pri takih lovcih. Družba jih je veselo pozdravila, in Ante bi si morda res ne bil domislil, da se je treba opravičiti. A baron ni tega pozabil. Z največjo spretnostjo je opisal, kje so lezli, kako naskakavali jerebe, ki so jih zavêdli tako daleč, da so zamudili določeno uro, pa da jih ni gnala stroga dolžnost, hodili bi bili gotovo uro dalje, tako so jo pa udrli čez grm in strn, ne meneč se za trnje in grdo pot. Baron je dobro umeval lovske hiperbole, in kar je res, je res, umel je zanimivo lagati. Puške in torbe so obesili na lipo, potem pa sedli: baron k Margiti, Adolf h kapitanki, Ante je pa sedel kapitanu nasproti, ob njegovi hčerki.

Po večerji se je zabava razvnela in bila prav prijetna, živahna. Baronu ni dovtipov, poklonov in dogodkov nikoli poteklo. Margita je bila pri njem zelo vesela, in zdelo se ji je, da ji tako še nikoli ni ugajal. Morda je vplivala nanj prosta narava, družba, zlasti Margitina, ki ga je brzdala, da ni bil frivol, kot je bil znan med svojimi tovariši v mestu.

Kar vstane Margita, seže po pompaduri in vzame iz nje zavitek.

„Gospod doktor, oprostite, skoro bi bila pozabila! Izvolite: nagrada!“

Lacinger je odvil zavitek, vsi so ga opazovali, kaj se bo prikazalo. Margita je med

tem razlagala, da je izgubila zalasnico in najditelju Lacingerju zato izroča nagrado.

V belem papirju je bila butarica najfinejših smotk, povitih z rdečim svilenim trakom, zavezanim z drobno petljo.

„Častitam, častitam!“ klical mu je kapitan in se priporočal za smotko.

Ante je vstal in poljubil roko Margiti, potem ponudil vsem gospodom smotke. Vsak jo je vzel in se zajedno zahvalil Margiti, ker jim je preskrbela take specijalitete, katerih ni bilo dobiti blizu. Smotko je vzel tudi baron, poljubil roko Margiti in jo prosil, če jo sme, ne kot dar Antetov, ampak njen, spraviti za spomin. Nihče ni mislil pri tem nič zlega. Ante je ostale smotke vtaknil v zatok, rdeči trak je pa vložil v listnico. Dasi Margita ni pri tem ničesar namerjala, ko je povijala smotke z rdečim trakom, vendar je prav ta nedolžni trak silno ranil baronovo srce. V razburjeni domišljiji si je tolmačil rdečo barvo — barvo ljubezni. Dušo mu je prevzel gnev do Anteta, in najrajši bi mu bil izpulil trak in ga shranil sam ali pa ga poteptal v pesku. Polastila se ga je kakor noč črna misel, zasumil je Margito in Lacingerja, za srce ga je stisnila silna mōra, in v trenutku je bil sklep dovršen: Lacinger mora proč, proč od nje, naj velja kar hoče. Vse sile je moral napeti, da se je premagoval v družbi, da je bil še vedno ljubezniv; toda Lacingerja ni več ogovoril in ga često pogledal po strani s sovražnim očesom.

Gosti so se pričeli razhajati, vstalo je tudi to omizje, poslovili so se in razšli. Baron je spremljal Margito, Ante in Adolf pa tetko Tero.

V travi so čirinkali neštivilni murni, škrtale kobilice, v gozdu se je oglašal čuk, in sedaj pa sedaj je prhutnil nad njihovimi glavami netopir, prifrlel ponočni metulj, preletela čez pot kresnica.

Margita in baron sta šla nekaj časa molče drug ob drugim.

„Vsaka beseda se mi ustavlja, ko bivam sredi tako krasne narave. Tu mora človek samo molčati, poslušati, gledati in uživati; oprostite, gospod baron, da sem tako molčeča.“

„Prosim, gospica! Samo, da grem ob vaši strani, srečen sem dovolj. Saj se meni prav tako godi. Ali nekaj občutim sredi narave, da sem namreč čisto zapuščen, sam, sam brez namena kakor ladija brez krmila, ki se giblje, kamor jo занesejo valovi. Verujte, da me prav ta otožnost žene v vrtinec, da sem često tako razbrzdan, razbrzdan samo zato, da pozabljam, kako sem sam, kako brez namena živim. Margita — baron je govoril prisrčno, — Margita, s tabo se začne moj namen, moj mir, moja sreča.“

Baron je pomolčal in tehtal učinek sladkih besedij. Margita pa je stopala ob njegovi roki rahlo in ni z najmanjšim sledom izdala, kaj se godi v njeni duši.

„Toda gorje“, povzame strastno baron, „gorje vsakomu, kdor bi mi kršil mojo srečo. Strem ga, kakor črva!“

Margita ga je vprašaje in osuplo pogledala, a zopet molčala in gledala v migljajoče nebeške luči. Pri srcu pa ji je bilo ugodno in neugodno tako, da bi bila najrajša izpustila baronovo roko, pa zopet hodila ž njim molče dolgo, dolgo — celo noč.

(Dalje.)

Ni sreča?

Denar ni naša zemška sreča,
nam modri govore možje:
Denar samo pohlep nam veča,
a prazno, lačno je srcé.

To modri stare, dôbe nove . . .
A jaz vam ne verujem nič:
Z denarjem plačal bi dolgove
in kupil trden bi gradič.

Srcé s pobótnicami hranil,
ej, saj imel bi jih nebroj:
in pred pohlepom je obranil
gradič bi trdni, lepi moj!

A. Zdénčan.

Cilji.

(Spisal *Semen Semenovič*.)

(Dalje.)

III.

Zopet je hodil Janko v šolo redno, točno kakor prej.

A kadar se je vračal iz šole, vselej je stala pred kuhinjo Jerica z Mimico v naročju, vselej vesela, razposajena... V rjavem, ponošenem krilu je ni več videl, ampak vedno le v oni sivi obleki s tesnim oprsjem in nabranimi rokavi na rami. Po krilu je nosila kratek, rožast predpasniček, obrobjen s čipkami. A okrog vratu si je privezovala moder trak.

No, samo pozdravila ga je pred vrati veselo, vljudno in prijazno, ko je prihajal domov malce upognjen radi svoje visoke rasti, z mirnim, resnim obrazom in povešenimi očmi. Potem je odšla izpred vrat; a Janko je nekaterikrat slišal v veliki sobi razkavo vpitje gospodinjino:

„Avša avšasta! Pri tej priči mi sleci novo obleko! Vse boš zamazala, cundra nora! Pa še trak si navezuje, da je potem taka kot pudelj. Fej te bodi!“

A rjavega krila vendar ni oblekla več. Rajša je zbežala opoldne od mize, kadar ni mogla več poslušati zbadanja sestre in zadrževati solzá, ki so ji silile izpod košatih trepalnic.

V soboto popoldne je sedel Janko ob polzaprtem oknu. Trudno jesensko solnce se je mirno bližalo zapadu. Na Gradu se je bliščalo osamljeno okno kakor orumenel demant. Na brezovih deblih sosednjega vrta so počivali zadnji žarki, blede, trepetajoči in umirajoči v nevidnem pojemanju. Izpod težkih smrek, jelk in tis pa se je plazila modrosivkasta megla ter se vlegla na gnile georgine in astre. Iz dimnikov se je vlekel dušljiv dim nad visoka slemena hiš, da je bilo videti iz tretjega nadstropja celo mesto kot

preplavljeno s kalno mlako. Nad mestom je strmelo daljno, temnomodro nebo z redkimi zvezdami.

Iz somraka so stopali na nekaterih krajih potegnjeni hribi, s položnimi hrbti, brez določnih obrisov kakor razbrisani madeži, daleč, daleč...

Tam za onimi hribi pa leži svet, pa leži krasen svet. Od njega ne vidiš ničesar, niti umazanega madeža ne. Tudi tam, v onih globinah se poslavlja jesensko solnce. Večni mir leži med vejami gozda, le sedaj pa sedaj se odloči od obletele mladike rumeno bukovovo peresce in se spusti v kolobarjih na mahovita tla... S kričeče-bledim odsvitom se zrcali solnce v dolgo raztegnjenem močvirju, boječe se boža trstje s suhimi listi: čudna muzika srši izmed stebel. — Nad kalno vodo pa se dvigajo kosmiči, Matere Božje lasci, tako fini in lahki kot zrak ter plavajo v dolгих curkih po mesečnem vzduhu, čez travnike, njive, belo cesto, žuboreči potok, nad daljnjo pustinjo, do male cerkvice svetega Marka. Kakor svetinje v tihi, pobožni noči!

V bližini cerkve se svetlika izmed drevja bela, z novo, gorko slamo pokrita hiša. Na dvorišču stoji stara žena. Zavita je v debelo ruto, a vidi se ji, da jo zebe. Ruto si je potegnila globoko na oči. No, vkljub temu ne more skriti svojih milih, dobrih — materinih očij. Otožnost leži na njenih lepih, ostarelih potezah, hrepenenje iz osamelosti. Pogled ji gre čez pustinjo, mimo cerkvice, nad griče in hribe, v daljavo... Naprej in naprej... A tema se vlega na zemljo, in na molčečem, mrtvem obzorju se kažejo samo sive, razblinjene pike in mrzla, mračno-siva brezdanjost.

Da, prikrila bi rada, prikrila bi stara mati solzo, a ne more. Njena osamelost ji

dene na stara leta dvakrat huje, kakor takrat, ko je izgubila moža. Oh, takrat je imela sinčka, a sedaj nima nikogar, da bi kramljala ž njim dolge jesenske večere.

„Moj Janko, moj sin . . .“

Stara, okršena ura je tiktakala šepavo, votlo; iz oddaljenega stanovanja je nosil veter raztrgane akorde klavirja: hrepeneče, pojemajoče, mroče v dolgih, težkih kadencah. Zavel je veter in prinesel strastno vzburkane glasove, ki so se razleteli z rezko disonan co. In potem se je čulo neslišno tiho ječanje kakor razbitih delcev . . .

Naslonil se je na mizo in solze so mu polile obraz.

„Gospod Poljanec!“

„Ali vas motim, gospod Poljanec?“

Pred njim je stala Jerica.

Temačno je bilo v sobi. V slabem svitu s ceste se je videla samo njena postava, njene košate obrvi in trak na njenem vratu.

„Prosim.“

Le za spoznanje se je premaknil. Glave ni obrnil od mize. Vroče mu je postalo. Sram bi ga bilo, ko bi bil kdo videl njegove solze.

„Saj niste hudi name?“

„Ne, nisem.“

„Tudi ne, če vas pozdravim?“

„Tudi ne.“

„Vidite, pa me sestra krega.“

„Zakaj?“

„Pravi, da ste hudi, ker vas vsak dan pozdravim.“

„Jaz nisem nič hud. Saj mi niste nič hudega storili.“

Potem sta molčala. Jerica se je ozirala po sobi. Rada bi bila še kaj rekla. A v tistem hipu ji res ni prav nič prišlo na misel. Tako čudno ji je bilo pri srcu.

„Kako rada imam, da ni ta sobica več prazna! Prej je bilo tukaj tako dolgočasno in pusto, sedaj pa je prav prijetno.“

Janko je molčal, a Jerica je nadaljevala:

„O, jaz imam to sobico zelo rada! Zato sem prav vesela, da ni prišel kak dolgočasen človek vanjo.“

Janko ni odgovoril.

„Ali je tudi vam všeč tukaj, gospod Poljanec?“

„Tudi“, je odgovoril Janko kratko.

„Jerica!“ je v tistem hipu zakričala Pospišilovka.

„Oh! Kmalu bi bila pozabila. Sestra vas vpraša, kdaj hočete jutri zajutrek. Menda malo pozneje, ker je nedelja.“

„Pozneje ne. Ljubše bi mi bilo še prej.“

„Kaj tu li ob nedeljah tako zgodaj vstajate?“

„Moram, da grem k maši.“

„A — k maši! No, saj greste lahko pozneje.“

„Potem se učim. Vrh tega pa moram biti pri šolski maši.“

„In kaj delate popoldne?“

„Grem h krščanskemu nauku.“

„H krščanskemu nauku? Jaz pa ne grem nikoli.“

Pomolčala sta. Nato je vprašala Jerica tiho:

„Gospod Poljanec, ali bodeste vi duhovnik?“

„Da, zato so me dali mati šolat.“

Jerica je zopet umolknila, a potem je pristavila:

„Torej pojedete zaradi matere v semenišče?“

„Da, moja mati bodo zelo veseli. Sami pravijo, da bo zanje oni dan najlepši v življenju, ko bom jaz pel novo mašo“, je odgovoril Janko, ne da bi umel, kam je merilo Jeričino vprašanje. Jerica je povsila glavo, vprašala bi bila rada še kaj. Toda v tem hipu so se odprla vrata, in sestra je planila v sobo. Zgrabila je Jerico za roko ter jo potegnila za seboj.

„Ti, teslo zagovedno, veš kaj se pravi, precej priti? Kakor polomljeno motovilo stoji in zija. Uh, tega čuka!“ In tako je šlo dolgo naprej, da je bila naposled Pospišilovka vsa razhripa.

Pri večerji pa je bil krompir neslan in zelje je bilo pripaljeno.

IV.

Pred Božičem je prišel Poljankin brat Jože Kljun, trgovec s specerijskim blagom v Zadolju na Dolenjskem, v mesto, da na-

kupi za praznike nekaj potrebnih stvari. Ob tej priliki je obiskal tudi Janka.

Ker je bilo ravno poldne, ga je povabila gospa Pospišilova na kosilo. Juha je bila preteto slaba. Janko je že še zajemal, stric pa je ves čas prevračal po ustih založaj surovega, trdega riža, ker mu ni hotel iti v grlo. Gospodinja se je vedno motala ob mizi, neki čuden, zoprni duh je pahal od nje, in zeleno krilo se ji je vleklo po tleh.

Jerica je stopila za njo v kuhinjo.

Takoj nato se je začul izza vrat zadirčen pridušen krik:

„Gospica, ali mislijo, da smo v cesarskem salonu? Kmet je kmet.“ Pospišilovka je prinesla potem na mizo trdo, rdeče meso, Jerice pa ni bilo več nazaj.

Stric je pogledal Janka, odložil žlico in molčal. Jedil se ni več pritaknil.

„Vzemite ... poslužite se!“ je prigovarjala gospodinja.

„Hvala lepa, gospa! Ne morem, res ne!“ se je branil stric.

„Saj niste še nič jeli, in niste. Kaj bi se branili!“ ob teh besedah je nataknila kos mesa in mu ga vrgla na krožnik.

„Hvala, gospa; jaz sem sit ... sem že prej jel, zato ne morem.“

Janko je pogledal k stricu in zapazil, da nima vilic, ni noža.

„Prosim, prinesite stricu vilice in nož.“ Pospišilovka je posinela.

„Sramota ... še vilic mi niso dali, boste rekli.“ Potem je pogledala moža, ki je sedel tiho sključen pri mizi in jedel juho, boječe in tiho srkajoč. „Ti, klada gnila, za kaj si ti pravzaprav na svetu?“ Bolestno se je vgriznila v tanke ustnice in začela po nemško kričati nad možem, ki je molče vstal in prinesel iz kuhinje vilice in nož.

„Lepo vas prosim ... saj ni bilo treba. Jaz ne bom jedel, v resnici ne.“

„Križani Bog in mati nebeška! Kaj boste rekli, kaj boste rekli! Pri nas je danes vse narobe. Za božjo voljo, jaz ne morem vsemu sama kaj; tržen dan je, že od jutra sem na nogah in letam okrog. Vse moram ljudem pred nos znesti. Tako zložni so, da naro-

„Dom in svet“ 1899, števil. 17.

čajo blago, iskat pa ga ne pride nihče. Bog se me usmili in mati nebeška!“ Govorila je z jokavim glasom, sklenivši roke na prsih in sklonivši glavo. „Oprostite, gospod Kljun, prosim vas, za danes oprostite!“

„Kaj bi to! ... Zastran mene je vse jedno. Nikar ne skrbite! Sicer pa ni bilo treba zame nič pripravljati; jaz sem že tako kosil pri Jurkoviču.“

„Saj vem, saj vem, a malo bi vendar vzeli. — Ti! Ponudi gospodu Kljunu solato; solatice nimate sedaj na deželi.“ Pri tem je sunila svojega soproga pod mizo z nogo, da je poskočil in komaj pogoltnil bolečino. Janko se je nasmehnil, a stric ga je ostro pogledal.

Mimica, ki je dosedaj mirno sedela na stolu in glupo gledala predse, je začela hipoma jokati. Njene male, vodene oči so se zalile s solzami, modre žilice po obrazu so ji zabrekile, in rumena koža na licih se ji je skrčila v bolestne gube: „Je-e-e!“

„Sedaj se mi še ti kremži, nadloga nadložna! Celo noč mi nisi dala miru.“

„Je-e-e-e!“ je tiho piskalo otroče.

„Jerica, Je-rica-a!“ je vpila Pospišilovka. A Jerica ni hotela priti.

„Jerica, pojdi po otroka!“

Jerice ni bilo.

„Čakaj!“

Jezno je vstala od mize. A prestopila je komaj korak, ko se je nekaj zapraskalo: zastala je krilo, omahnila in padla na stol, na katerem je sedela Mimica. — Vse skupaj se je zavalilo po tleh. Pospišil, Janko in stric so skočili pokonci. A med tem so se že bila odprla kuhinjska vrata. Vstopila je Jerica, prestrašenih, objokanih očíj. Pobralla je otroka s tal, pritisnila ga k sebi in zaničljivo pogledala sestro:

„Pijanka!“

Potem je izginila v kuhinjo, tešeč jokačo dete. — — —

Temno je bilo, ko se je vračal Janko zvečer od Jurkoviča, kamer je bil spremil strica.

„Po Božiču ne smeš več tukaj stanovati“, mu je rekel stric. Janko ni nikoli natančneje opazoval ljudij, pri katerih je

stanoval. Bil je dobrega srca, da se mu je vse zdelo dobro in prav. Ljubil je svoje knjige; na ljudeh je opazil samo to, kar se „z grada vidi“, kakor pravi naš pregovor. Zato se je čudil: „Zakaj bi moral iti od tukaj? Kako krasen razgled imam z okna: sosedov vrt z lepimi brezicami, celo mesto vidim, vse hiše in palače, pokrite z belim snegom, izpod katerega molé le tu in tam pritlikavi dimniki.“

Kolikokrat se je spomnil pri pogledu na te dimnike na primer onih smešnih možičkov iz pravljic, katere je čital v ljudski šoli! Seveda, že izdavnica ni več veroval vanje, a premišleval je rad o onih mesečnih zasneženih pokrajinah, po katerih kobacajo pritlikavci, kjer se na smrekah blešče demanti in biseri v potočku... Sedaj čita v šoli klasične stvari: povesti, pesmi, o katerih jedni more učeni gospod profesor celo uro govoriti pametno in prepričevalno. Ne rečem, da bi mu Janko ne verjel, onih pravljic le ne more pozabiti, tudi če bi mu kdo izmed součencev ob priliki dejal: „Največji si v šoli, pa se za take otročarije vneumlješ!“ Prišedši domov je Janko sam povečerjal. Gospodinja mu je znesla hitro na mizo vse, kar je imela pripravljenega. Potem pa je rekla, da ima še nocoj zunaj veliko opravila. Ogrnila si je pelerino iz črne kožuho-vine, katero je bila prejšnji dan poslala neka gospa, da bi jo gospod Pospišil moderno prenaredil, ter odšla od doma.

Janko se je vlegel v posteljo in zaspal.

Pozno v noč ga je vzbudilo vpitje in tekanje. Vzdignil se je v postelji in poslušal. Gospodinja je hripavo kričala:

„Kaj ste delali ž njo? ... da bi vas ... Mimica! Ti si norec, bedak ...“ V kuhinji je nekdo hlastno nekaj iskal.

Janko je skočil iz postelje in se za silo oblekel. Odprl je vrata in stopil v kuhinjo. Jerica, le slabo oblečena, je premetavala nekaj po stari skrinji. Ko je začula, da se odpirajo vrata Jankove sobe, je naglo zbežala v sobo. Toliko, da si ni priprla krila.

Nato je prišel Pospišil z Mimico na rokah. Janka niti opazil ni.

„Mimica, moja Mimica ... moja tičica, moja golobičica!“ in ujčkal je otroka na rokah ter letal po kuhinji, preplašen zroč v otrokov obraz, na katerem ni bilo videti nobenega sledú življenja več.

„Zbudi se revica, naša nevestica, iz spanja ... saj ti spančkaš, saj ti spančkaš ...“ je obupno vikal in bežal iz kota v kot. Dirjal je nazaj v sobo, pustivši vrata za seboj na stežaj odprta. Janko je stopil za njim. Dete se mu je zelo smililo. Mislil je, da je umrlo. V sobo je prišla Jerica, ki se je bila bolje napravila, in je začela prigovarjati svaku, naj dene otroka v posteljo.

Gospodar je rahlo položil mlado bolnico na blazinico in se sklonil nad njo, kakor da bi poslušal, če otrok še diše. In potem so se strnili vsi trije nad njo: Pospišil, Jerica in Janko. Hipoma je prišlo nekaj v mrtve ude detetu. Zganilo je z malimi, tankimi ustnicami in odprlo meglene oči.

Tedaj je prišla iz spalnice gospodinja, po vrhu oblečena v zeleno, razprano krilo, črez rame ji je nerodno visela črna pelerina, blatna in mokra.

„Kaj pa je, neumneži ... saj ni nič, vsi ste neumni ...“ in omahovala je nad posteljo. Dušljiv, sparjen duh je prihajal od nje.

„Saj gleda, lepo gleda moja punica ... Ti pa si bedak, ki vpiješ, da je umrla!“ Nestalno je cincala z glavo.

„Prav gotovo bi bila umrla; vsa je bila že modra“, je rekla Jerica.

„Umrta bi bila ...“, je ponovil Pospišil nevedé, kakor v omotici.

„Ti si neumna ... spat pojdi! Kaj imaš tu opraviti?“

„Ko bi mene ne bilo, bi bila Mimica umrla“, se je zagovarjala Jerica.

„Umrta bi bila ...“, je ponovil Pospišil, kakor iz uma.

„Jutri pojdi po zdravnika, Josip“, je prigovarjala svaku Jerica.

„Po zdravnika pojdem, in ti ne boš umrla, Mimica“, in sklonil se je nad otrokom ter ga poljubljal.

„Vsi ste neumni“, je rekla gospodinja in odšla v spalnico in zaprla vrata. (Konec.)

Prijatelju.

Ta spev Ti posvečujem, brate moj,
v spomin na dni, ki žil sem jih s Teboj,
ko naju vez ljubezni je družila —
v spomin na dni, ko tujca sva si bila . . .

Kraj isti hvaliva si domovino . . .
Nekdaj po istih sva livadah pasla,
družila nerazrušna naju vez je,
kot brata skupno v dneh sva mladih rasla,
kot brata v cvetu let sva šla v tujino . . .
Nekoč pa s trdo roko segla vmes je
zlotvorna moč. — Različna šla sva pota.
Bila sva tujca si . . . Usodna zmota:
naróda, kraja istega sinova —
v življenja morju ločena valova . . .

Po letih sem se vrnil v kraj domači,
poiskal v Tvojem tihem sem Te stani . . .
Ko zopet gledal sem v obraz Ti znani,
v okó Ti zrl, pomišljal, kaj pač znači
pogled mi Tvoj, sem tiho del proseč:
„Odpusti mi!“ — Na prsi si ihteč
se zgrudil mi . . . In tiho sva plakala -
in solz se moških nisva sramovala . . .

Ta spev Ti posvečujem, brate moj,
v spomin na dni, ki žil sem jih s Teboj,
v spomin na dni, ko tujca sva si bila,
v spomin na dan, ko spet sva se združila . . .

Fr. Ks. Meško.

Kdo vé?

Brez spominikov grobi
prazni stojé.
Kdo pod njimi počiva?
Nihče ne vé.

A če rajnim ne diči
gomile križ,
vsem odprt je v Gospodu
pot v paradiž.

Brez spominikov grob je
moje srcé . . .
A za vstajenje njegovo
kdo vé, kdo vé?

Posavska.

Življenja slana.

Slana je cveticam
grobe izkopala;
deva pa po cvetju
strtem je jokala.

Pomlad se vrnila,
v cvetje vse odela:
a za dekle živo
rožic ni imela.

Le na grobič tihi
cvetja ji je dala,
kar ga ji življenja
slana je pobrala.

Posavska.

V Lourdes.

(Piše V. Steska.)

(Dalje.)

VII. Od Avignona do Lourdesa.

Deset minut pred tremi smo oddrdrali naprej.

Lepa in znamenita mesta leže ob progi: Tarascon, Nîmes, po muškatovcu imenitni Lunel, Montpellier in druga. Ustaviti se nismo mogli. Radi bi bili skočili še v Marseille, pa čas je hitel naprej in ž njim tudi mi. Ob osmih zvečer smo prišli v Cette ob Sredozemskem morju.

Cette je za Marseilleom največje in najbogatejše francosko pristanišče ob Sredozemskem morju in trdnjava tretje vrste. Za kralja Ludovika XIV. je uredil pristanišče slavní zemljemerec Riquet, ki je zgradil tudi „Canal du Midi“ (južni prekop) in zvezal Atlantsko morje s Sredozemskim l. 1666. Francozom torej ni treba pluti krog Španije preko Gibraltarske ožine. Mesto je toliko kakor Ljubljana. Tu tešajo tudi nove ladije. Silne množice rib nalové ribiči od 1. malega srpana do 1. sušca. Vsako leto ulové štiriindvajset tisoč stotov morskih rib, sedem tisoč stotov jegulj, zajamejo petinštirideset tisoč školjk in petnajst tisoč vodnih tic. V solinah se dobiva svetlobela okusna sol. Najbolj znano pa je mesto radi vin, ki se tu — ne pridelujejo, ampak — izdelujejo. Iz najboljših francoskih in španskih vin narajajo tu s pomočjo alkohola najfinejša vina, ki se po svetu prodajajo kot jeres, madejra, ciper, port in šampanjec.

Podnebje je tu seveda primorsko. Koliko komarjev me je po noči opikalo, ne vem povedati. Spominjam se le, da vsled vročine in pikov ni bilo mogoče spati. Zjutraj smo šli v cerkev sv. Jožefa. Ta je nova zgradba in ima tri podolžne ladije. Strop je raven in zvršetek presbiterija tudi. Všeč mi je bil ta novi zlog. Najugodnejša je snaga in red, ki

tu vlada. Ob stenah sem zazrl kopijo Führchovega križevega pota. Nekaj posebnega sem tu videl. V zakristiji je gorela lučica. Zanja se nisem zmenil. Pride pa duhovnik, poklekne proti lučici, se opravi, odpre vratca jeklene omarice, vzame sv. R. Telo in s cerkovnikom odide. Kam? V cerkev, da spravi sv. R. Telo v tabernakel. Gotovo se je zgodilo kdaj kako svetoskrunstvo, in od tedaj tako pazijo na sv. zakrament.

Ko smo po mestu hodili, so se nam ljudje smejali radi noše. Francoski kakor tudi laški duhovniki hodijo vedno v talarju. Posnemali smo jih tudi mi. A naši klobuki, dasi onim podobni, so nas izdali, da smo tujci; poleg tega smo nosili navadne čevlje s širokimi hlačami. Vse to je preproste ljudi nagibalo k smehu. Toda v tem smehu ni bilo nič hudomušnega ali razžaljivega, ampak je prihajal prav iz srca; radi tega smo jim privoščili to nedolžno veselje prav drage volje.

Dolga pot je od Cetea do Lourdesa, a priti smo hoteli še tisti dan do svojega namena. Zasedli smo vlak, ki je odrinil proti zahodu. Vozili smo se ob morju, potem ob južnem prekopu, po lepih ravninah med trto in koruzo proti Pirenejam. Kmalu so bila za nami mesta Béziers in Narbonne. Tu se cepi železnica. Jedna proga vodi na Špansko, druga pod Pirenejami proti Atlantskemu morju. Krog Carcassonnea smo zagledali Pireneje. Vedno bolj smo se jim bližali. Zanimali so nas tudi mlini na sapo, katerih smo skozi okno mnogo prav blizu zazrli. Uvideli smo pa tudi, da za Don-Quixota ni bila malenkost boriti se proti takim velikanom. Ali bi ne bilo mogoče tudi pri nas na vetrnih krajih postaviti takih mlinov? Kolikokrat stokajo mlinarji, da je voda prevelika ali preplitka: veter bi pa pomagal kmetu pogostoma iz zadrege.

Urno smo se vozili dalje. Kakó radi bi izstopili v Toulouseu, v tem znameniten mestu, ki šteje 150.000 prebivavcev, kjer je zborovalo dvanajst pomenljivih sinod, kjer je bilo nekdanj osemdeset cerkva, da je mesto res zaslužilo priimek „Rim ob Garoni“! Najrajši bi si bili ogledali najlepšo romansko cerkev sv. Saturnina in spoznali kraje, kjer se je boril sv. Dominik za sv. vero in širil rožni venec na vse strani. Žal, da nismo utegnili.

Naprej! Vedno bliže smo goram. Že se vozimo ob njih podnožju. Vse drugače so te gore od naših planin. Tu je videti vse zeleno; snežnikov poleti ne opaziš. Vrhovi niso rtasti ali zaokroženi, ampak nekako raztrgani in proti jedni strani viseči. Res, močna trdnjava so Pireneje Špancem in Francozom. In kaj se godi ondi za gorami?

Dasi smo se vozili pod Pirenejami, je bila vendar vročina neznosna. Ves dan v razbeljenem kupeju sedeti res ni nič prijetnega. Poleg tega so se potniki množili, vedno bolj so se polnili vozovi. V Tarbesu smo se morali presesti v druge vozove; pa le s silo smo prišli zopet na vlak. Silna gneča je namreč nastala. Na stotine ljudij je že čakalo. Vozovi so bili hipoma napolnjeni. In kam z drugimi potniki? Vajeni so železnični uslužbenci te prikazni. Urno so se zasukali, tirali vozove z drugih tirov in jih priklapljali našemu vlaku. Pa še v trenutku, ko se je voz jel premikati, so se spenjali potniki v vozove, da ne bi zaostali. Neradi sicer, a prisiljeni smo prišli med gnečo in si z naskokom prisvojili malce prostora v vozu. Sedeli smo natlačeni v vozu kakor slanički, kar ni bilo prijetno v tej soparici. Tolažila nas je seveda misel, da smo romarji in da težava ne bo trajala dolgo.

Še nekaj postaj je manjkalo do Lourdesa. Tu nekdo izstopi, v voz pa pride vojaški oblečen človek. Sede prav k nam Slovencem. Pogovarjali smo se tedaj, v katerem hotelu naj se nastanimo. Vojak opazi, da smo tujci. Ko si drug drugemu ponujamo imenik raznih gostiln v Lourdesu, češ kaj naj si izberemo, poprosi za listek. Kar je

želel, je dosegel. Prijazno se ponudi, da nas vse štiri sprejme v svoji pristavi in z vsem potrebnim preskrbi, če mu plačamo sedem frankov na dan za osebo. Sprejeli smo z veseljem ta predlog, vsaj nismo imeli več skrbi.

VIII. Lourdes.

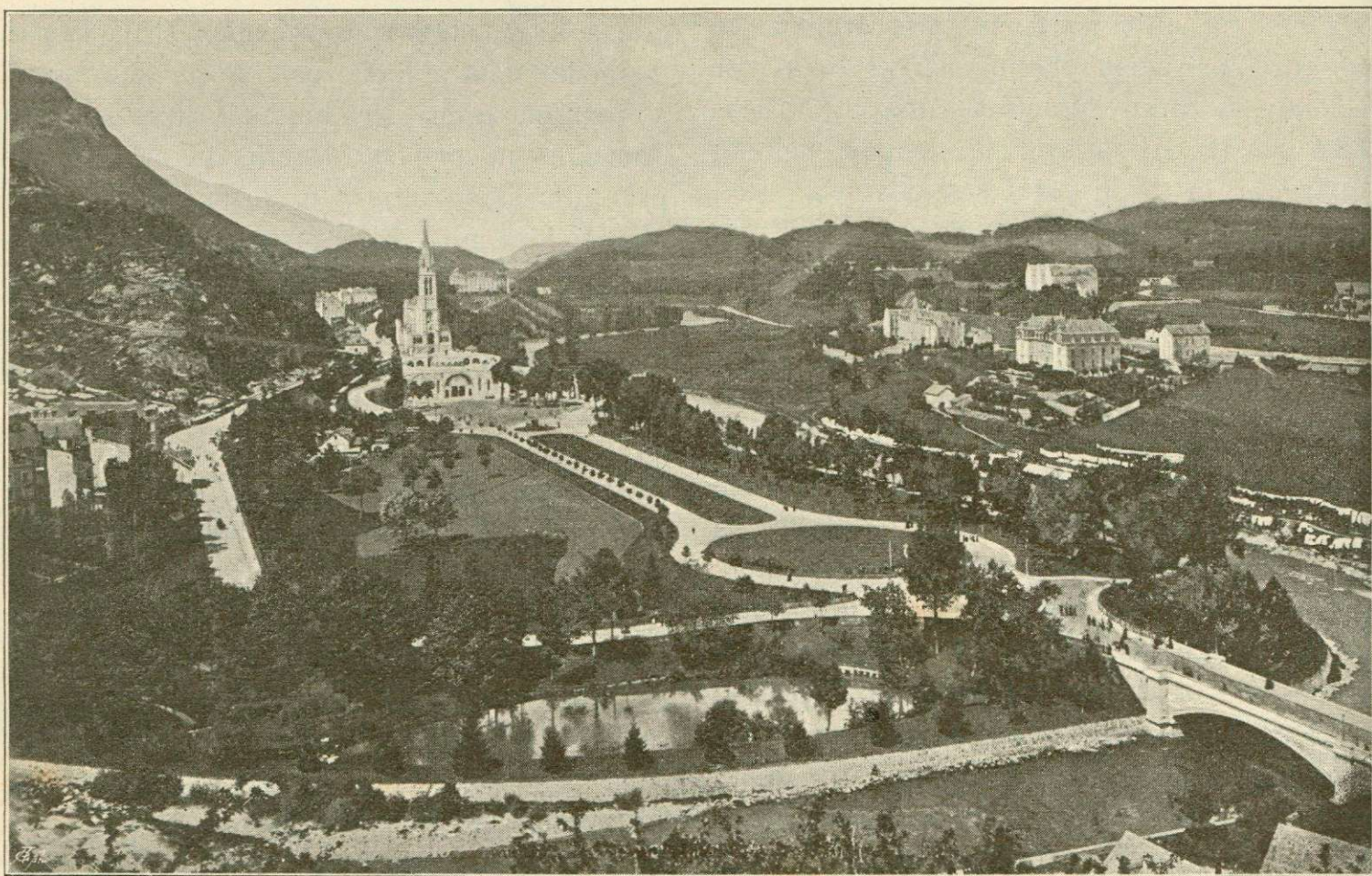
Prišli smo v Lourdes. Nemirno gibanje se je pričelo, pa ne kakor v velikih mestih, tisto glasno in hrupno, marveč nekako umerjeno, saj je vsakdo čutil, da je došel do onega kraja, kamor je hrepenel. Prijazni naš gospodar nam je kazal pot, mi pa smo mirno stopali za njim. Pri hišnih vratih so stali domačini in prijazno vabili, da bi si najeli pri njih stanovanje. Ob desni in levi smo gledali lepe, nove hiše, pristave, gostilne, hotele, znamenje, da prihaja mnogo tujcev v ta kraj.

Ustavimo se pred dvonadstropno hišo, nekoliko odmaknjeno od ceste, z vrtom na strani. „Tu, prosim, gospodje“, pokaže gospodar. Pristava je imela napis: Villa Jésus-Marie. Dobro, če smo pod takim varstvom, se nam ne bo hudo godilo.

Radi bi bili takoj odšli k jami, pa nismo mogli. Najprej se je bilo treba umiti. Ves dan smo se vozili z urnim vlakom v neznosni vročini. Okno je moralo biti odprto, da smo vsaj dihali. Koliko se nabere na taki poti dima in prahu, si lahko misliš, cenjeni bravec. Umiti pa se ni lahko v teh razmerah. Saje se držé polti, da jih ni z lepa odpraviti. Sama voda nikakor ne zadostuje, priti mora na pomoč milo ali pa gorka voda. Kakó prav ti hodi milo, če si se preskrbel ž njim! Da je tudi ščet imela dovolj opraviti, je prav verjetno. Ko smo se še seznanili s pridelki gospodarjeve kuhinje in s prijetno kapljico, izvirajočo v njegovi kleti, smo šli k jami. Solnce je bilo že zašlo, vendar je bilo še svetlo. Urno smo šli po širokih ulicah. Pred seboj zagledamo cerkev, a ta ne more biti prava, saj nima one znane podobe. In res ni bila romarska, ampak je bila župnijska cerkev. Mnogo ljudij je šlo pred nami, in ti so nam kazali pot. Za njimi

jo mahnemo tudi mi in kmalu zagledamo na skali visoko in lepo gotsko cerkev, prav tako, kakor jo vidimo na slikah. Urneje nam je plalo srce. Šli smo čez most preko Gava, in po lepó izpeljanih potih proti cerkvi. Nismo se menili za šumeče gavske valove, ne za lepo okolico, ne za slikovito ozadje pirenejskih gorá. Ljudje pred nami so se po stezicah porazgubili. Kam prav za prav, nismo vedeli. Hiteli smo proti cerkvi. Kmalu smo stali pred spodnjo cerkvijo. Zaprta!

Kako to, saj je še-le pol osmih in po vrhu soboto zvečer? Pri nas se cerkve zapirajo pozneje. Gremo k drugi cerkvi na vrhu skale. Pot vodi po cestovodu, ali mostu podobnih obokih, ki se vspenjajo od ravnice do cerkve na skali. Ti oboki so sezidani iz samega kamenja. Na vrhu smo pred cerkvijo, daleč okoli vidno! Vrata so — zaprta! Čudno, kake navade imajo tu? Bog ve, kdaj odpirajo cerkve zjutraj? Vprašajmo! Spodaj pred cerkvijo, na širokem prostoru, so se

Lourdes.

izprehajali štirje duhovniki. Videlo se je, da so domačini. Tem se pridružimo in vprašamo, kdaj bi mogli drugi dan maševati. „Od petih dalje v kripti in v obeh cerkvah. Pri jami smejo maševati le voditelji romarskih vlakov.“ Razgovarjali smo se francoski. Jeden med njimi je znal tudi nemški. Ta nas je pričel izpraševati, od kod smo. Mislil je, da smo Nemci iz Strassburga, ki so isti dan prišli v Lourdes. Izvedeli smo torej, kar smo želeli. Toda, kje je jama? Spodaj je ni, zgoraj je ni! Drugo jutro jo bomo že našli. Sedaj

se itak že mrači. Šli smo navzdol in potem ob levici po lepi poti na grič, na Kalvarijo. Ker nismo mogli pri jami opraviti svojih molitev, smo molili gredé navkreber. Zazvonilo je v župni cerkvi Ave Marijo.

Shladilo se je nekoliko. Prijeten vonj se je razprostiral od črnega lesovja na griču. Spodaj je šumel bežni Gav. Prijetna je ta okolica, ta planinski kraj. Kakó domačega sem se čutil tu, kjer me je vse spominjalo lepih let, katere sem preživel tudi v planinskem mestu, v Kamniku. Po mojem mnenju

je Kamnik še lepši. Na jugu se razprostira veličastna ravnina, obdelano polje, na severu kipé proti nebu manjše in večje gore, za vsemi pa plešasti, pogostoma snežnobeli vrhovi kamniških planin. Vendar je Lourdes podoben Kamniku. Na severni strani so ravnine, na južni pa hribi in visoke gore, le da te planine po mojem okusu nimajo one veličastnosti kakor naše skalovite planine. Gav je planinska reka, ki teče šumeče po belém produ prav kakor Bistrica. Na Kamnik gledajo stari gradovi ali bolj razvaline, na Lourdes tudi. Le mesto kamniško se je bolj naravno razvijalo, lourško je mahoma zrastle. Pred štiridesetimi leti je bilo zapuščeno gorsko selo, sedaj pa hodi po njegovih ulicah vsa Evropa, in vozijo se bogati Španci kar s štirimi čilimi konjiči v urnem diru med visokimi hôteli in raznimi izložbami.

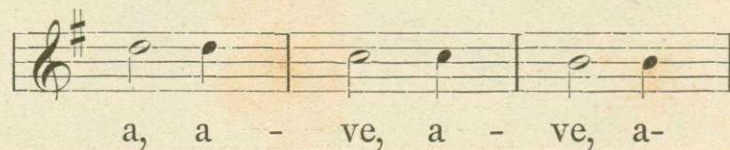
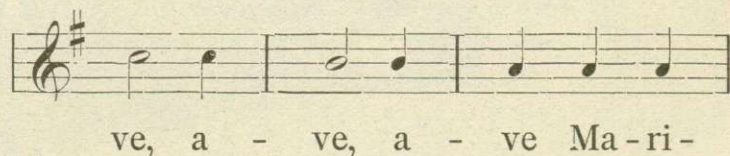
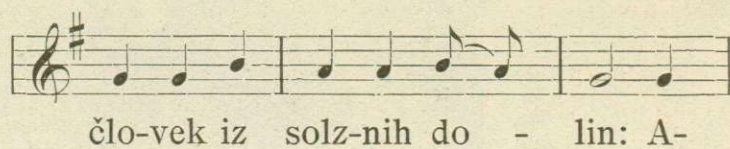
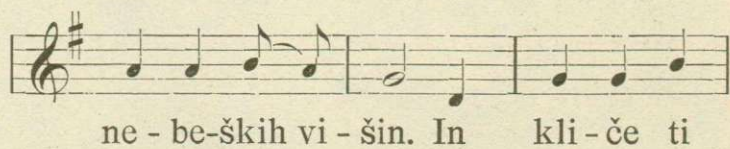
Krog cerkve pa je mir. Nihče te ne moti. Tu je le prosta narava.

Prišli smo s Kalvarije in mislili kreniti že proti domu, ker se je že do dobra zmračilo. Pa čuj, iz dalje petje! Kdo poje? Kje? Premišljevali smo, odkod to večerno, ubrano petje. V cerkvi menda ne pojó, saj je zaprta. Morda redovniki sami pojó svojo večerno molitev? Ni verjetno, sicer bi bila cerkev dostopna. Dolgo ni bilo treba preresetavati tega vprašanja. Izza velike cerkve, bazilike, zapazimo luči. Jedno, dve, deset, sto, kdo bi jih preštel? Sprevod je. Idimo bliže! Lučice se premikajo navzdol kakor valovi. Poslušaj petje! Najprej se oglasi nekoliko pevcev pojočih pesem o lurških dogodkih, za njimi pa se oglašé vsi v mogočni pozdrav: Ave Maria!

Pridružili smo se nehoté sprevodu, ki je nadaljeval isto pesem. Napev je sam na sebi nekako vesel, poje se lahko, zlasti hodé prav primerno. A če pesem poje tolika množica v temni noči, ko drugega ne vidiš nego premikajoče in drugo v drugo izlivajoče se lučice, če se ozreš na portal velike cerkve in opaziš ondi krog in krog trojno vrsto električnih žarnic, ki sipljejo belo, zeleno in rdečo luč, če misliš nadalje: glej, vse to velja nebeški kraljici Mariji: ne vprašuj,

cenjeni bravec, kaj se godi v gledavčevem srcu. Nehoté te vse to prevzame, da pogledaš proti nebu in vzdihneš iz dna duše: Ave Maria!

Napev smo si takoj zapomnili in čvrsto prilagali pojočim romarjem. Nekatere ljudi moti naglas: avé; a kdor pomisli, da je pesem francoska in pozná francoski naglas, tega pač ne moti, če Francozi tudi v latinskih besedah poudarjajo kaj po svoje. Da se vsakdo lahko prepriča o kakovosti napeva, ga podajam tu z besedilom:

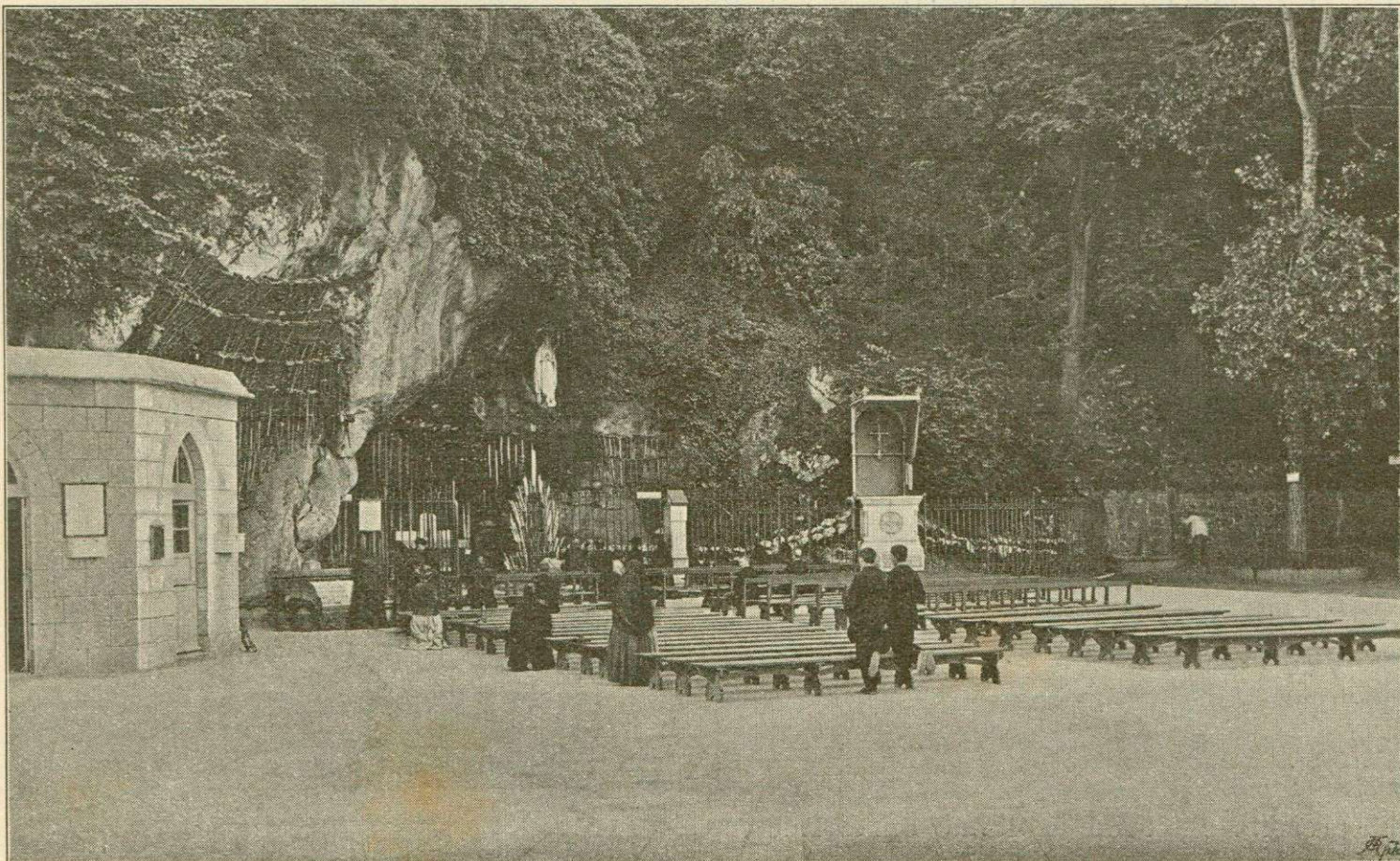
Sprevod se je pomikal od evangelijske strani velike cerkve navzdol, potem po ravnini okrog razsvetljenega kipa Matere Božje nazaj proti cerkvi. Ko smo se povrnili do cerkve, smo zapeli še zahvalno pesem.

Vodník nemških romarjev je povedal dnevni red prihodnjega dne, ugasil luč in odšel. Tudi drugi smo isto storili. Kmalu je bilo zopet temno. Tudi na cerkvenem portalu so ugašali luči, le na nebu so se še

iskrile nebeške zvezdice, ki nikdar ne menjajo poveličevati slave božje.

Prišli smo domov veseleč se, da smo bili precej prvi večer priča tako lepe slovesnosti in tako ganljive razsvetljave. Ni bilo še posebno pozno, zato smo šli nekoliko na pomol zraven svojih sob in zapeli nekaj slovenskih Marijinih pesmij, seveda pianissimo, da nismo motili nikogar. Za drugi dan smo se zmenili, naj gre vsakdo k jami, kadar mu drago.

Ko opravi zjutraj duhovne molitve, hitim k jami. Bilo je ob šestih. Solnce je prijazno sijalo; vroče še ni bilo. Nedelja je bila, dan pred Velikim Šmarnom. Od vseh stranij so se ljudje shajali. Sedaj mi jama ne odide. Stopim za njimi. Mimo cestovoda in pod cerkvijo ob gavskem bregu gremo naprej. Tu zagledam bolj nizko poslopje ob levici z napisom „Piscines“ (kopeli). Ne more biti daleč, govorim sam sebi. Poleg kopelij zagledam vodotoče, menda dvajset pip, iz ka-

Jama Matere Božje v Lourdesu.

terih voda teče, če na vrhu pritisneš; potem poslopje, kjer prodajejo sveče; no naposled — jama.

Mnogo ljudij se je že zbralo tu. Nekateri so stali na kamenitem tlaku pred jamo, drugi klečali ali pa tudi sedeli na klopeh, katerih je več vrst pred jamo. Na velikem svečniku stožčeve oblike ob jami je gorelo sila sveč. Na oltarju v jami so pripravili za sv. mašo ob pol sedmih.

Najprej sem hotel sam maševati, da bom potem prosto razpolagal s časom. Zato se nisem mudil dolgo ob jami, ampak odšel v

baziliko. Mnogo ljudij je že bilo v cerkvi; vse kapele so bile polne. Romarji so čakali, da bi prišli na vrsto pri izpovednici. Zavijem jo v zakristijo. Mimogredé sem opazil, da že mašujejo pri vseh oltarjih. V zakristiji vprašam cerkovnika, ali lahko pristopim. Domačemu duhovniku, ki je prišel tedaj v zakristijo, pokažem celebret ali škofovo priporočilo. Namigne mi, naj nekoliko počakam. Ko sem opravljal pripravljalne molitve za sv. mašo, prišlo je več duhovnikov v zakristijo, a nihče ne oblečen v mašno opravo. Opazil sem, da so prihajali od daritve

svete maše in so pustili mašno obleko na oltarju, le naramnico prinašajo v zakristijo nazaj. Ko pride strežnik, dá mi cerkvenik hostijo, naramnico sem sam vzel, in tako sva odšla s strežnikom. Za velikim oltarjem prideva do pristopnega oltarja. Strežnik prinese mašno knjigo, pripravi vino in vodo, sveče so že gorele, sam se opravi, in sveta daritev se prične. Zvončka strežnik pri stranskih oltarjih nima, ker bi motil pobožne molilce. Pomisli, v cerkvi je šestnajst oltarjev, pri vseh se mašuje: koliko zvonkljanja in cingljanja bi bilo, ko bi povsod zvonili! Zato zvoné jedino-le pri velikem oltarju. Ko mašnik dovrši sv. mašo, odloži mašno oblačilo na oltar, s seboj vzame samo naramnico in odide v zakristijo. Marsikomu se to čudno zdi, pa je umevno. V Lourdesu lahko isti čas mašuje štirideset mašnikov. Ko bi se vsi opravljali v zakristiji, kolika bi morala biti zakristija, koliko cerkvenikov! Sedaj pa jeden sam cerkvenik v zakristiji vse opravi, saj zjutraj nima drugega dela, kakor da sedi pri dveh steklenih sodčkih in nataka v vrčke vino in vodo. Strežniki raznesó vrčke potem po vsej cerkvi.

Po maši si ogledam cerkev le po vrhu, češ zato je dovolj časa popoldne. Sedaj nazaj k jami! Sv. daritev je bilo ondi že minula. Ljudij je bilo vendar še vse polno. Najprej si ogledam jamo od daleč. Lep prostor je med jamo in Gavom. Ob skalovju sta dve jami ali votlini. Prva je tik tal, druga na desno kakih pet metrov visoko. V pritlični votlini stoji oltarček. Pred njim je ograja, le na obeh straneh je prost vhod; za oltarjem je toliko prostora, da se lahko hodi! Romarji kupujejo sveče v hišici poleg jame, jih prižigajo in gredé krog oltarja darujejo. Natakajo jih sami na veliki svečnik ali pa jih izročé strežniku, da potrebno ukrene. Vsa jama je očrnela in sajasta od samih sveč.

V drugi, visoki votlini stoji marmornat kip v naravni velikosti, predstavljač Mater Božjo brez madeža spočeto. Krog glave ima sij, v katerem se srebrne črke ob najmanjšem vetriču lahko sučejo krog svoje osi. To

je oni slavnoznani kraj, kjer se je nebeška prikazen prijavila Bernardki.

Ker tu pri jami večkrat pridigujejo, je pripravljena lepa marmornata prižnica na desnici.

Posebno pozornost vzbuja na levici neštevilno bergel, katere so ozdravljenci pustili tu v hvaležen spomin.

Vedno je bilo vse polno ljudij. Prihajali so in odhajali. Navadno so najprej šli krog oltarja darovat svečo in potem so pokleknil in molili. Res, videlo se jim je, da molijo iz polne duše. Ustnice se komaj vidno premikajo. Oči povzdigujejo k Marijini podobi. Roke stezajo in molijo z razprostrtimi rokami, potem jih sklenejo, in jagoda za jagodo zdrkuje na molku dalje. Dolgo molijo.

Predno odidejo, poljublajo nekateri tla, nekateri oltarni rob in odhajajo s povešenimi očmi še vedno vtopljeni v molitev. Domov? Ne še! Tje k studencu, ki čudežno ozdravlja. Toda ta studenec ni več tak, kakršen je bil. Da se ne bi voda porazgubila po nepotrebem, so obzidali izvir in vodo zajeli. Po železni cevi teče mimo hišice, kjer prodajajo sveče, potem ob zidu v kopeli. Med kopeljo in prodajalnico pa ljudje vodo zajemajo. Ta ti prinese kupico s seboj, drugi jo vzame s kamenitega zidca, pritisne na vrhu pipe in si natoči vode. Voda je mrzla in prav okusna. Mnogi si tu umivajo obraz in roke.

Zraven pa so one kopeli, kjer jih je že toliko ozdravelo. Prostor pred vhodom je zagrajen. Vstop je navadno dovoljen le bolnikom. Le popoldne ob dveh do treh je jedna kopel odprta, da si jo vsakdo lahko ogleda. Nič posebnega ni videti. Osnovane so kakor povsod drugod, le da je tu studenec, drugje navadno kaka druga voda.

Dopoldne, še bolj popoldne, je tu vse polno vozičkov. Take vozičke imajo gostilničarji in upravniki jamskega zavoda. S temi hodijo na železnico in vozijo bolnike k jami. Na teh vozičkih, ki imajo bolj podobo stola, bolnik lahko leži, sedi ali sloni. Prav pripravi so. Ker imajo večinoma tri kolesa, bi jih lahko imenovali trokolnice.

Ti bolniki, ki so prišli v Lourdes, so usmiljenja pa tudi občudovanja vredni. Prišli so nekateri od daleč. Niso se bali ne truda in muk na železnici v silni vročini, ne drugih nadlog, samo da bi mogli pred jamo moliti in zadobiti zdravje, če je božja volja. Tu vidiš razne bolnike, največ hromovih. Kako zaupno molijo! Neprenehoma gledajo k jami. Ustna jim trepečejo v zaupni molitvi. Mnogim se pozna na očeh še sled solzá. Tu čakajo in molijo, dokler jih ne odnesejo v kopel. V kopeli jih potapljajo in hitro zopet iz vode jemljó. Marsikdo ozdravi hipoma; nekateri šele po večkratnem potapljanju ali šele doma, ko mine nekaj dnij. Mnogokrat pa se bolnik povrne domov neozdravljen, gotovo pa potolažen.

„Ali si videl kak čudež ob jami?“ vprašuješ, nestrpni bravec. Čakal sem dopoldne in popoldne ob kopeli, pa nisem videl nič nenavadnega. Šele tri dni pozneje se je zgodilo nekaj znanih čudežev.

Tisti dan popoldne sem bil pri jami. Nemški pridigar, menda voditelj romarjev iz Strassburga, je govoril. Vspodbujal je vernike k presrčni molitvi. Dejal je tudi: „Molimo še zaupneje, in morda ozdravi še kateri naših ljubih bolnikov. Če je storil Bog doslej samo še jeden čudež, lahko se jih zgodi še več.“ Duhovniki pri oltarju v jami so nadaljevali desetko rožnega venca. Po tej desетки je pridigar zopet govoril. Priporočal je malega protestanta, ki so ga bili romarji s

seboj vzeli, da bi morda tu, najsi neozdravno bolan, vendar-le čudežno ozdravel. Ali ne bi to vplivalo ugodno na vse sorodnike in na znance?

Molili so dolgo, dokler ni prišla procesija s presv. Rešnjim Telesom iz cerkve svetega rožnega venca mimo bolnikov do jame, kjer je bil blagoslov. Ko se je procesija povrnila v cerkev, so duri zaklenili. Verniki pa so ostali še dolgo pri jami in molili. Nekateri so se že utrudili. Ti gredó k bližnji ograji in sedejo na kamenito klop, ki se razprostira ob vsem bregu pred jamo. Drugi gredó na desno po lepi senčnati poti, sedejo na leseno klop ali v travo, vzamejo iz svoje košarice jedila in pijače ter se krepé in po domače razgovarjajo. Radi nedelje je prišlo mnogo ljudij iz bolj oddaljenih krajev, ki so se šele proti večeru povrnili domov.

Sedaj naj še kaj povem o jami. Zakaj je tako imenitna, da štejemo Lourdes sedaj med najbolj znane kraje in med prve božje poti na zemlji?

V Slovencih se je o tem že večkrat pisalo. Lepo knjigo je spisal v francoskem jeziku zdravnik Henrik Lasserre, poslovenil pa jo je Frančišek Marešič. Lepa razprava je izšla lani v „Vencu cerkvenih bratovščin“, v kateri se pisatelj ozira tudi na najnovejše čudeže, ki jih je popisal zdravnik Boisarie. Zato hočemo tu le kratko omeniti dogodke ob jami.

(Konec.)

Pesmim.

Pesmi gorke v duši moji
kakor sanje vstajajo,
in v bolesti mehki svoji
srce mi napajajo . . .

Bol iz srca se razliva,
v gorkih solzah se topi,
in iz duše ljubezniva
pesemca se v svet rodi.

Posavska.

Konec sveta ali kali.

(Spisal *dr. Simon Šubic.*)

Kakor nam pravi zgodovina, so ljudje že večkrat pričakovali konca sveta. Pač so se malokdaj vprašali, na kateri podlagi stoji ta misel. Ljudstvu ni toliko do dogodb na nebu, to skrb prepušča rado zvezdoslovcem: a vprašanje o obstanku in poginu zemlje — to gre tudi preprostim ljudem do živega. Groza jih obhaja tudi sedaj, če kdo le zine, bodisi zvedeni učenjak, bodisi puhli slepar, da se bodeta morda to leto v jeseni zadela zemlja in repata zvezda ali komet. Zvezdoslovcem pa ne dela nobenih skrbij, da se srečata in morda zadeneta zemlja in komet. Kaj bi jih bilo strah takega naključja, saj so pri svojem prěmišljevanju in pri svojih študijah bolj doma med vnanjimi svetovi na nebu kakor na domačem svetu!

Ker se prav to leto mnogo govori in piše o koncu naše zemlje, ki bo na jesen zadela ob repato zvezdo, zato bomo o tej stvari v lahkoumevni obliki katero rekli in sicer z zvezdoslovnega stališča.

Navajeni smo, da gledamo zvezdnato nebo — tu ne govorimo o podnebnih dogodkih, o vedrem in vihnem nebu — z mirnim očesom. Zvezdnato nebo nam je podoba trdnosti, podoba sladkega miru.

Zato izpreleti človeka tembolj strah, kadar se nenadoma, čeprav malo, izpremeni navadno mirni obraz neba.

Dné 11. listop. l. 1572. je zapazil zvezdoslovec Tycho de Brahe v ozvezdju Kasiopeje novo zvezdo, svetlejšo kakor vse druge. Svetila je samo 17 mesecev, v katerih je polagoma pojemala, a naposled je čisto izginila.

Novo zvezdo so opazovali tudi začetkom l. 1892. Na zvezdarnici v Potsdamu so s spektralno analizo odkrili znamenitost, da ni zasvetila jedna zvezda, temveč dve skupaj. Zvezdi kažeta v svojem spektru svetle in temne proge, ki prihajajo od njunih gorečih plinov. Večinoma so to

vodenčeve proge; kaže pa vsaka svoje: bližnja svetle, druga pa temne. To opazovanje in merjenje je pokazalo, da zvezdi letita narazen s strašansko hitrostjo — 25 milj v sekundi. Ta dva svetova, ki poprej nista imela toliko svetlobe, da bi se bila odkrila našim očem, sta torej prišla tako blizu drug memo drugega, da se jima je vnelo ozračje. — Kakor sta ti zvezdi svetili le kratek čas, jednako se je godilo, kakor sporoča Al. Humboldt, z zvezdami, ki so se posvetile, potlej pa izginile v zvezdnih krdelih Kasiopeje, Labuda in Kačarja.

Taki pojavi pričajo, da po medsvetovnem prostoru ni samo dosti nevidnih ali temnih svetov, ampak da se svetovi na svojih potih včasih tudi srečajo ali celó zadenejo drug ob drugega in sicer s tako silo, da se vnamejo in svetijo kakor goreča solnca, dokler ni konca njihovemu požaru.

Vsakomur so znani takozvani zvezdni utrinki ali, kakor jim pravimo znanstveno, aeroliti ali meteori. Da niso posebno nevarni, kaže to, da vsakih sto let ne ubijejo več nego k večjemu jednega človeka. Pač po včasih napravijo dokaj strahu.

Kaj takega se je pripetilo nedavno v Santa-Barbari v Kaliforniji. Neki mož se je peljal v svoji kočiji na izprehod. Na poti pa prileti ob najlepšem dnevu zvezda z neba. Z bleščečo svetlobo obdana je zažvižgala in zapiskala v njegovem obližju in treščila siloviti streli jednako — kakor bi hotela pogasiti svoj ogenj in ohladiti se — s strašanskim hrupom v bližnje morje. S tako silo je udarila v vodo, da so penasti valovi brizgnili visoko v zrak. Izprehajalec se je prestrašil, konji so se splašili in vprega se je prevrgla po prahu, kakor bi jo bila strela zadela. Ko so priskočili ljudje, ki so zagledali žarečo svetlobo in čuli tresk po morju in hrup po cesti, bilo je že vse pri kraju.

Ako vprašamo strokovnjaka, kaj je in odkod je prišel utrinek, odgovori: „Lepi, svetli utrinek, ki je s svojim padom z neba in z nesrečo, ki jo je storil, vzbudil pozornost, je doživel svoje dni silno nezgodo: kos razbitega sveta je, kos, ki leta odbit od svoje celote, osamljen po vesoljnem prostoru, dokler ga Stvarnik ne pokliče k zgradbi novega sveta!“

Seveda za trdno se ne dá pozvedeti, katerih svetov so se držali aeroliti pred toliko in toliko tisoč leti. A njih sestavine pričajo, da niso drugega kakor odlomki od večjih svetov, ki so se pri porazu svojega prvotnega stanja raztrosili po prostoru. Katero ulogo so imeli razdejani svetovi, ali so bili sploh svetovi ali svetla solnca, kdo bi to vedel? Pokazalo se je le to, da so aeroliti v najbližjem sorodstvu s kometi. To je pokazala spektralna analiza. Strokovnjaki mislijo, da kometovo svetlo jedro obstoji iz jednake tvarine kakor utrinki.

Takih drobcev je v nebesnem prostoru sila veliko. Dne 13. listopada l. 1833. jih je Al. Humboldt s svojim pomočnikom v jedni uri naštel čez 25 tisoč. In vsakokrat, kadar se vname in posveti utrinek na nebu, oznani nam njegov požar, da je treščil ob ozračje naše zemlje kos vnanjega sveta. Če torej takih kosov trešči, kakor sodijo zvezdoslovci, med večjimi roji utrinkov po več milijonov ob zemljo, in zemlja nič ne trpi zaradi tega, ni se nam v obče prav nič bati od teh podnebnikov.

Sredi prosinca tega leta se je po sporočilu „Norddeutsche Allgemeine Zeitung“ v Berolinu bavilo neko društvo z vprašanjem: „Ali bo sveta konec 13. listopada l. 1899., ali ne?“ Govornik tega večera, docent Jens Lützen, je poročal o prerokovanem poginu sveta in si prizadeval s sliko in z besedo pomiriti poslušavce, rekoč, da se ni bati poraza sveta. „To je pa gotovo“, je rekel, „da dne 13. listopada t. l. treščita skupaj zemlja in komet Biela.¹⁾ Temu

naključju se ni izogniti, a ta tresk ne bo pogubil sveta.

Ta tresk pa utegne kometove razvaline — tako je nadaljeval J. Lützen — raztrositi še bolj po vesoljnem prostoru, nego so sedaj. Znano je namreč — je rekel —, da se zvezde ne vidijo skozi gost dim, pač pa se vidijo skozi rep zvezde repatice. To spričuje, da je kometova tvarina bolj rahla in tanka nego dim. To velja sploh za vse repatice: kaj bi ne veljalo za Bielov komet, ki je že toliko razdejan, da pri zadnjem obhodu njegovem še najgostejšega jedra ni bilo nikjer videti, le kosovi njegovi so se spoznali v podobi gorečih utrinkov. Bielov poraz se ni dogodil nakrat, temveč se je godil sedaj na tej, sedaj na drugi strani njegove poti. Na nekaterih krajih je prostor ves poln drobiža, na drugih vmes pa prazen. Zemlja zadene na svoji poti ali ob polni, ali ob prazni prostor. L. 1833. in 1866. je zadela ob polni prostor; po računu bi imela tudi l. 1899. zadeti ob tak kraj kometovega tira, ki je posut ž njegovimi kosi. Če se to zgodi, utegne nastati sijajen požar teh ostankov v višavah zemškega ozračja —, a zemlje ta požar nikakor ne bo poškodoval.“

Malo predrzno je trditi, kakor je trdil J. Lützen, rekoč: „Treščila bodeta skupaj zemlja in komet; temu naključju se ni izogniti.“ Takega dogodka ne morejo zvezdoslovci pri kometih nikdar trdno naznaniti, zakaj na pomikanje kometovo po svetovnem prostoru ne vpliva le neznano gibanje v njegovem lastnem telesu, temveč tudi natezanje bližnjih planetov, mimo katerih drži njegova pot. Gotovo pa je to, da zadene zemlja ob dotični roj utrinkov, ker ta roj se razprostira poleg križempotja tako na široko, da se ga zemlja res izogniti ne more, če ga le planet Jupiter ne odmakne toliko, da še niti križempotja ne zadene.

Gledé na zvezdoslovne razmere kometov, s katerimi združeni se prikazujejo utrinki, je kaj imenitno to, kar je doživel l. 1872.

¹⁾ Govornik se je zmotil o kometu, kakor bomo pozneje slišali. Če bi kak nenemški učenjak storil

tak pogrešek, to bi planili po njem nemški časniki! Nemcem na čelu prosvete je pa vse dovoljeno.

dunajski zvezdoslovec dr. J. Palisa na potovanju po Nemškem. Pot ga je pripeljala v Kiel. Od ondod je namerjal iti v Bothkamp, kjer ima Bülow svojo zvezdarnico, ki je po vspešnem delovanju dr. J. Vogela in Lohseja hitro zaslovela po svetu. „Dné 27. listopada l. 1872. popoldne sem zapustil Kiel, namenjen po železnici peljati se do Bordesholma. V Bordesholmu sem šel v bližnjo gostilnico, da naročim voz, ki me potegne v poldrugo uro oddaljeni Bothkamp. S čakanjem sem zamudil toliko časa, da se je že mračilo, ko sem se odpeljal. Ta dan je bil temnikast in meglen, zvečer se je pa zjasnilo. Ko med vožnjo nastopi noč, jamem se ozirati po nebu. Tedaj zagledam, da se je utrnila na nebu zvezda. Nič posebnega ni bilo na njeni prikazni, primeroma slabo se je svetila, počasi se gibala po svoji kratki poti. Za prvo posveti druga, za drugo tretja itd. Bile so vse prvi jednake. Čim dalje sem opazoval, tem hitreje je sledil utrinek za utrinkom; ne sekunda ni pretekla, da bi se ne bil pokazal jeden ali dva. S časom pa so prihajali tako gosti, da sem se potipal po čelu in se vprašal, ali bdim, ali pa spim in sanjam.

Ko sem se pripeljal do Bülowega posestva, se je zopet pooblačilo; jaz pa sem hitel obiskat zvezdoslovska tovariša, sodelovavca na tej zvezdarnici. Nikjer ni bilo opaziti žive duše, jaz pa sem bil tuj tukaj. Vendar sem našel mostiček in nasip do Bülowe zvezdarnice, ki stoji v sredi velikega ribnika. K sreči sta bila pri opravih Vogel in Lohse. Ko smo se spoznali, sem ju takoj opozoril na nenavadni pojav na nebu. Osupla me pogledata, kakor bi hotela reči: „No, temu se pa sanja!“ Na moj poziv pogledata skozi okno. A kaj mislite, da sta zagledala? Nič! Pooblačilo se je bilo tako gosto in na debelo in taka tema je bila, da se ni videlo nikamor.

Ker ni bilo nobene krčme blizu, se nisem branil povabila, da naj ostanem čez noč pri njiju. Poslal sem voz nazaj, in gospoda sta me vodila po poslopju, da sem si ogledal naprave po zvezdarnici. — Nebo je bilo še vedno oblačno in mene je bilo skoro sram,

da ni bilo mogoče tovarišema pokazati prikazni na nebu. Zato mi ni dalo nobenega miru, večkrat sem skočil k oknu in se ozrl po temnem nebu. In glejte, še smo se po večerji živahno pogovarjali, ko se razjasni nebo in prikaže se čudovit prizor, da si sijajnejšega misliti ne morem.

Ko sem bil opozoril nevernika na izredno prikazen, sta oba skoro odrevenela zraven mene; dalje časa ni prišla nobenemu druga beseda iz ust kakor: A h, a h! Hitro sta poklicala na ogled tudi posestnika Bülowa in njegovo družino. Sedaj smo stali vsi zamaknjeni v prečudni prizor velikanskega požara na nebu.

Zatrjujem ti, dragi bravec, tudi ti bi bil obmolknil ves zamaknjen, usta bi bil odprl in zijal v nebo kakor brez zavednosti. Misli si veliko ploho, misli si, da se vname vsaka kaplja vode, pa imaš podobo sijajne prikazni na nebu.“

Taka osuplost nad nepopisnim nebeškim prizorom je obšla tudi zvezdoslovce.

„Sploh so“, pravi Palisa, „zvezdoslovci že prepričani, da utrinki prihajajo iz daljnega svetovnega prostora, kjer letajo po enakih tirih kakor repatice. Tudi o tem so uverjeni, da se take svetovne grude vnamejo šele tedaj, ko zabredejo v ozračje naše zemlje. S tako silno, na zemlji nam celó neznano, kozmiško hitrostjo prileté, da pretekó še v ozračju po pet milj pota vsako sekundo. S tako silno hitrostjo stisnejo zrak in se drgnejo obenj, da se hipoma zgrejejo, vnamejo in zgoré, kar jih ni le pretrdnih. Večina jih zgori, da jih naposled ni drugega kakor prah in pepel, ki se raztrosi po ozračju; le malo jih popade na zemljo.“

Odkod da izvira tako velik roj utrinkov, to se je zvezdoslovcem odkrilo že šest let poprej dosti natanko. Dné 13. listopada l. 1866 je namreč na enak način stopil na prizor jako gost roj Leonidovih utrinkov. Zvezdoslovec Schiaparelli v Milanu je dokazal, da je ta roj v zvezi s kometom, ki so ga astronomi krstili z imenom: „komet 1866 I.“

Če stopimo na železnični tir in pogledamo po ravni progi, vidi se nam, da se obe šini

v oddalji bližata skupaj, kakor bi se strinjali v jedni točki. Jednako bi se več vštric gredočih tirov v oddalji strinjalo v jedni točki. Ta videz je vzrok, da je videti, kakor bi vsi vštric leteči utrinki izvirali iz jednega kraja na nebu. Tak kraj imenujejo zvezdoslovci 'izžarjajočo točko'. In 13. listopada 1866. je ta točka stala na eliptičnem tiru kometa 1866 I. Tudi lega in širina eliptične poti te repatice se vjema in strinja popolnoma s tirom tega Leonidovega roja utrinkov. In še več, komet 1866 I. obhodi svojo elipso krog in krog solnca v triintri-desetih letih. — Znano pa je, da so se leta 1799., 1833. in 1866. v tistem letnem času prikazali gosti roji lepih utrinkov. Torej je gotovo, da se obhodni čas Leonidovih utrinkov strinja popolnoma s kometom 1866 I.

Po vsem tem je Schiaparelli presodil, da Leonidov roj stoji v tesni zvezi s kometom 1866 I. Ta komet je malo prej šel čez tisti kraj, na katerega je zemlja stopila za njim dné 13. listopada l. 1866. Ker je zemlja prav na tem kraju zadela ob roj utrinkov, spozna se hitro, da utrinki niso nič drugega kakor kosi, ki so odleteli od kometa, zamudili se nekaj na svoji poti in leteli po zakonitem tiru za svojim materinim svetom po nebesnem prostoru naprej.

Utrinki torej niso nič drugega, kakor odbiti kosi razdejanega sveta zvezde-repatice.

Od leta 1866. sem se je vsako leto dné 13. listopada prikazal precej velik roj utrinkov. To kaže, da je ves kometov tir, dejal bi, posut z odbitimi kosi, ki se nam prikazujejo v podobi utrinkov. Čem bližje kometu, tim gostejši je ta roj. Po celem tiru kometovem krog solnca je vse polno svetovnih razvalin, izmed katerih prihajajo na zemljo aeroliti in meteori.

Letošnjega leta (1899) pričakujemo, da srečamo komet 1866 I. in v spremstvu njegovem gosti roj krasnih utrinkov, zakaj dné 13. listopada t. l. pojde zemlja čez tir tega kometa na kraju, ki ni daleč zadaj za njim, torej na takem kraju, kjer je prostor kaj gosto posejan z razvalinami.

Če se pa potrdi račun berolinskega zvezdoslovca Berbericha, se je v zadnjih letih komet 1866 I. po natezanju in zaviranju, ki prihaja od bližnjih planetov, s svojim najgostejšim rojem vred zamudil na poti svojega obhoda toliko, da se povrne cel dan pozneje. Toraj bi bilo dné 14. ne pa 13. listopada ponoči pričakovati prekrasne prikazni utrinskega požara na nebu — pa ne poraza sveta!

(Konec.)

Jan Gebauer.

(Literarna črtica. — Napisal *Ivan Kunšič*.)

Ime Jana Gebauerja je najbolj zaslovelo v pravdi o pristnosti kraljedvorskega rokopisa. Tudi kot strokovnjak v slovanskem jezikoslovju sploh je vreden, da se ga spominjamo poleg Jagića, tembolj, ker je skoro iste starosti in je lani dné 8. vinotoka obhajal svojo šestdesetletnico.

Gebauer je bil rojen dné 8. vinotoka l. 1838. v Ubislavcih pri Novi Paki. Študiral je na gimnaziji v Jičinu in na vseučilišču v Pragi. Do l. 1865. je bil suplent na češki realki v Pragi, in že takrat so ga namerjali poklicati na

harkovsko vseučilišče, kar se pa iz raznih vzrokov ni zgodilo.

Služboval je pozneje v Pardubicah, od tam pa je bil l. 1870. zopet prestavljen v Prago, da bi se lože pečal z znanstvom. L. 1872. je postal doktor filozofije, leto potem pa se je habilitoval za docenta češčine na praškem vseučilišču. L. 1874. so mu ponudili jezikoslovno stolico v Zagrebu, katere ponudbe pa na željo svojih prijateljev ni sprejel. Imenovan je bil leto potem izrednim profesorjem, venia legendi pa mu je bila raz-

širjena na vseslovansko filologijo, dasi mu je bilo treba skrbeti v prvi vrsti za češčino. Ko je Jagić odhajal z berlinskega vseučilišča, govorilo se je tudi o Gebauerju kot njegovem nasledniku. L. 1881. je bil imenovan rednim profesorjem, in po razdelitvi praške visoke šole v nemško in češko je glavni profesor češčine in ravnatelj slovanskega, sedaj češkega seminarja na češkem vseučilišču. Gebauer je ud izpraševalne komisije za učitelje na srednjih čeških šolah. Od l. 1876. je častni ud „Jednote čeških filologov, od l. 1883. je redni ud Kr. češke spol. nauk, od l. 1888. ud akad. ved v Krakovu, od l. 1890. pa redni ud češke akademije. — To je kratko vse, kar je treba povedati o življenju učenjakovem.

Pri jezikoslovcih opazujemo dve smeri, v katerih se razvijajo in izpopolnjujejo. Največ je onih, ki napredujejo v znanstvu na podlagi svoje materinščine in od te prodirajo v druge sorodne jezike. Drugi si zopet v začetku izkušajo pridobiti široko podlago primerjajočega jezikoslovja, od katerega segajo k posameznim jezikom. K tem-le je prištevati Gebauerja. V začetku je posvetil vse svoje moči vsem slovanskim jezikom; svoje obzorje je razširil tudi z neslovanskimi, posebno z germanskimi jeziki in s sanskrtom, sploh s primerjajočim jezikoslovjem. Potem šele je obrnil vso svojo pozornost na jezik češki, o katerem je napisal že toliko kakor malokateri filolog v svoji materinščini.

Od l. 1870. se bavi skoro izključno le s češčino, češko historično slovnico in z razvojem češkega jezika in literature. Važnejši spisi, ki spadajo pred to dobo, se tičejo v prvi vrsti vseh slovanskih jezikov. Kot sotrudnik Riegrovega Naučnega Slovnika je pisal temeljite članke, ki še danes niso izgubili svoje vrednosti. Omeniti je tu treba članka z naslovom: „Jazyky slovanské“ (VIII, 644 do 671), ki je izšel tudi kot samostojen spis, v katerem primerja in razlaga glavne in značilne izpremembe glasoslovne in oblikoslovne v vseh slovanskih jezikih. Gebauerjevi so tudi nekateri članki o Jugoslovanih

(IV, 298—303, 304—306), kakor tudi mnogo drugih, n. pr.: Jazykozpyt (jezikoslovje — IV, 207—210), — Slovo (VIII, 672—673), obširno in zanimivo je popisal tam tudi našega Kopitarja (IV, 809—810), Miklošiča (V, 312—316), Prešerna (VI, 928) itd.

V teh letih je prestavil iz rusčine roman „Marfa posadnice“ (Rod. kronika, 1863), v Lumiru (I) je prestavil nekatere bolgarske narodne pesmi iz zbirke bratov Miladinovcev, v Květích (1868—1869) je objavljaj iz staroindijske poezije, v Květích 1867—1868 pa je po Or. Millerju priobčil članek „Staroruské rhapsodie“. — V programu pardubiške realke za l. 1868. (poseben odtisek l. 1869.) je izšla njegova razprava „Etymologické počátky řeči.“ —

Od l. 1870., ko se je vrnil nazaj v Prago, se začenjajo njegove specijalne študije o jeziku češkem, o starejših spominikih, ki so bili priprava za veliko historično slovnico. Naštevati vse spise, članke, ocene, poročila, ki so izšli n. pr. samo v Listih filologičnih, pri katerih je bil sourednik od njih rojstva (1874) do danes, je tu nepotrebno. Glavna karakteristika vseh je velika natančnost, preglednost, velika popolnost in jasnost. Povsod se vidi velika njegova bistroumnost, posebno v razpravah o fonetiki in glasoslovju. Na mestu je, da omenjam tu Gebauerjevo predavanje v Kralj. čes. spol. nauk 1871., natisnjeno v Čas. čes. Musea l. 1872.: „Pokusy, jimiž se některé proměny hláskoslovné mechanikou mluvidel vykládají“. To predavanje je radi tega zanimivo, ki je provi med filologi pravilno razložil praslov. premembo *tt*, *dt* v *st*, ki se nahaja tudi v mnogih drugih jezikih, n. pr. inf. mesti iz met-ti, vlast iz vlad-tb, prim. tudi lit. vesti iz ved-ti, lat. rostrum iz rod-trum, gr. πιστός iz πιδ-τός. — Šest let pozneje je Nemec Kräuter (Zur Lautverschiebung, str. 88) jednako razložil to zmeno, da namreč iz *tt* pri izgovoru nastane nehoté *tst* in dalje *st*. Razprave Gebauerjeve te vrste čitamo v Listih fil., pa tudi v Kuhnovih Beitr. z. vergl. Sprach., v Čas. Čes. Mus., v Arch. f. slav. Phil. itd.

(Konec.)

Iz belokranjskega besednega zaklada.

(Priobčuje I. Šašelj.)

(Dalje.)

mati, rabi v zaničljivem pomenu kakor mačeha. Tako mi je tožila neka mati o svojem sinu: prej, ko je bil doma, sem mu bila le „mati“, a sedaj pa sem „mama“. Otroci pravijo namreč materi samo mama, nikdar drugače.

mejpotnik, a, m., pripotec (Semič).

merija, e, f., županstvo.

minura, e, f., minuta.

moljen, adj., moliten, molitven.

moruš, a, m., moranje; vsaj ne moruš, da bi šel!

mrkovec, a, m., mrkovina, e, f., in mrkovec, divjikoren Pl ima mrkevec.

mrvička, adv., mrvičko, malo.

munjast, adj., munjen.

nadostaviti, dostaviti.

nadražljiv, adj., dražljiv.

nadurkati, nasuvati.

nahlapiti, napaсти; bolezen me je nahlapila.

najaditi, najeziti

napot, a, m., napotek.

naturalsk, adj., natoren.

néres, a, m, ne-resec, merja-sec.

nevreden, adj., nič vreden, slab; nevredna jed.

objáčati, objačiti, ojačiti.

obreščen, adj., ukoreničen; obreščene trte.

obsekivati, obsekovati.

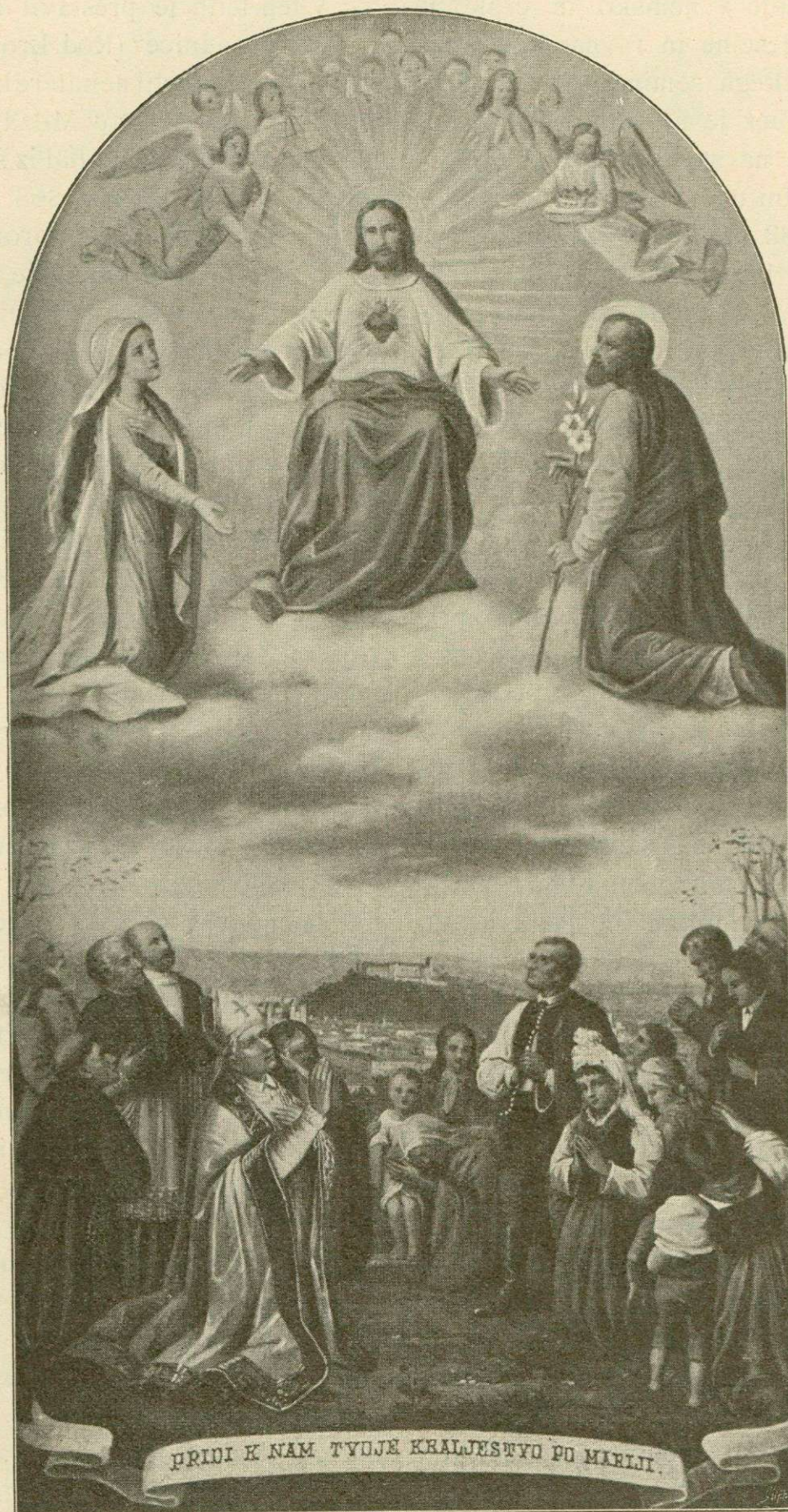
obuven, part., obut.

odbalóvati, odmetavati.

odeven, part., odet.

odključiti, odpreti.

odzábiti, pozabiti

Zaobljubljena slika ljubljanskega škofa Antona Bonav.

ogárek, a, m., ogorek.

ogrižáviti, grižav postati.

okólušek, a, m., dem. od okóluš. Gl. „Dom in svet“ 1896, str. 448.

ókrajek, a, m., krajevec, das Schwartenbrett.

oréviti, reven postati.

osápiti se, k sapi priti; kada se voli osape, pa bodo jeli.

osenétiti, prese-netiti.

óskizel, adj., polzek.

otanjšati, otanjšati.

otimáncija, e, f., otimanje.

otólček, a, m., to, kar je otolčeno.

ótraga, e, f., znamenje.

ovólik, adj., tolik.

paliriti, palir biti.

pásjak, a, m., mislijo, da sta dve vrsti jazbecov, in sicer pásjak in práščak. Prvi ima rilec podoben pasjemu, drugi svinjskemu.

petogroška, e, f., petindvajsetica.

petróvati, = zapetrívati glej „Dom in svet“ 1893, str. 431.

(Dalje.)

Pogovori.

(Dalje.)

Gu. Aškercu moramo priznati, da je napreden pesnik. Naše samotarsko obzorje v pesništvu je brezmejno razširil, ko je s krščanskimi nazori vspešnil mohamedanske, zendske, bramanske, budiške nazore, zlasti pa, ko je poslal Pavliho na jutrovo, da proučuje ondote razmere in s svojimi pridobitvami bogati naše siromaštvo. Zato se ni čuditi, da se mu je pod tako razširjenim obzorjem razširil n. pr. tudi pojem t. zv. legende. Že pri „Aglaji“ smo to opazili; še bolj pa opažamo obširni obseg legende v pesmotvoru, ki ga je g. Aškerc — stoj, fave te linguis! zareklo ali zapisalo se nam je, — g. Peter Pavlovič objavil v „Zvonovi“ 5. številki t. l. z naslovom: „Lutrski kres. Legenda.“ Morda mislite, da je v tej legendi zopet kaj protikrščanskega ali protikatoliškega? Kaj še! Peter Pavlovič ima srce, ki je razgreto od svetega navdušenja za katoliško versko stvar. Že ime njegovo, katero so mu rojenice v zibelko prinesle, znači njegovo versko odličnost. O sv. Pavlu beremo, da je v omikanem mestu Efezu deloval dve leti, oznanjal besedo božjo in delal čudeže. Veliko se jih je izpreobrnilo h krščanski veri. Mnogi teh izpreobrncev so imeli neverske, zlasti vražarske knjige. Te knjige pa so, izpreobrnavši se, znesli skupaj in potem jih sežgali „vpričo vseh“ vernikov in morda tudi mnogih nevernikov. A ker so bili Efežani praktični in so znali računati, so te knjige precenili in našli, da so bile vredne „petdeset tisoč denarjev“, kar bi po naše ne bilo dosti manj nego dvajset tisoč goldinarjev. Naš g. Peter Pavlovič je veren učenec ga. Aškerca, in tako se je od njega učil tudi bogoslovja ter ž njim čital omenjeno dogodbo v „Dejanju apostolskem“, v 19. poglavju. Sijajni uspeh sv. Pavla, ki je pa poganskemu vražarstvu in blagostanju efeškega mesta naredil za 50.000 denarjev škodo, si je dobro zapomnil naš Pavlovič in zaradi svoje verske gorečnosti in iz ljubezni do katoličanstva je sklenil pokazati, da imamo Slovenci še večjega junaka, kakor je bil sv. Pavel. In tega junaka je proslavil v „Lutrskem kresu“. Pa da bi se nihče ne pohujšal ob besedi „legenda“, češ, saj je to samo izmišljotina verskega fanatizma Pavlovičevega, ki po vzgledu vseh fanatikov kvari in pači zgodovinsko resnico v prid veri, podal je Pavlovič ob koncu pesmi — kakor Prešeren ob koncu „Krsta“ — zgodovinski komentar.

Pa kaj bi! Naši čislani naročniki so že vredni, da smejo brati

Lutrski kres.

Legenda.

„O, kakšen lep kres so zažgali nocoj
na trgu velikem v Ljubljani!

Ne, takšen ni gorel še tukaj nikdar . . .
O, pridite gledat, kristjani!

Tri dni so vozili ljudje jih na kup
te lutrske bukve slovenske.
Imeli so skrite več let jih doma
možje krivoverski in ženske.

In osem parizarjev — čujte, ljudje! —
na trg so jih vkup navozili!
Kopico visoko iz biblij, postil
pred rotovžem tam so zložili!“ . . .

In švigala vest ta od ust je do ust
ko blisk na večer po Ljubljani;
In vreli kres gledat iz ulic so vseh
na trg radovedni meščani.

In kres je že gorel . . . Prekrasno je v zrak
vzdigaval se plamen krvavi.
in trg razsvetljeval prostrani je ves,
kjer stala je glava pri glavi.

In prav pred grmadoj stal sam je škof Hren
in stal je kapitelj častiti;
a njemu nasproti postavili tam
očetje so se jezuiti.

Na trgu pa slišal se stok je in jok,
in glasno si čul godrnjanje . . .
Preklinjali so in grozili s pestmi
razjarjeni tam luteranje . . .

In ogenj objemal in lizal naprej
ta bukev je kup velikanski;
in zdelo se je, kakor pekel bi sam
požiral ta greh luteranski . . .

Oh, stokal je Mozes in ječal na glas,
ker v svinjsko je usnje bil vezan;
in v strašnih se mukah tam zvijal je Job,
ves nov še in z zlatom obrezan . . .

Oh, kaj siromaki trpite nocoj,
preroki veliki in mali!
še v sužnjosti tam babilonski nekdanj
vi toliko niste prestali . . .

V plamenih popenja zdaj pesem se v zrak,
O Salomon, tvoja visoka!
In iskre žareče tod meče okrog
modrost sedaj tvoja globoka . . .

Kralj David pobožni, častitelj žen,
skladatelj in pesnik sloveči, —
ah, psalmi nas tvoji ogrevajo zdaj,
nocoj so v resnici — goreči!

O, sveti učenci Spasiteljevi,
ubogi vi evangelisti!
Ah, ni li dovolj, da trpinčili vas
so svoje dni zli antikristi?

Na smrt čez petnajst stoletij ste spet
obsojeni radi, neradi . . .
in z vami vred novi je ves testament
obsojen na smrt na grmadi . . .

In vedela pač inkvizicija je,
da rade ne bodo gorele
te bukve upornikov trmastih,
kovane v železo, debele.

Zato pa so z oljem polivali jo
kopico, da prej se je vnela.
Še branjevka Urška iz Kurje vasi
je s piskrčkom v roki prispela!

Prispela je s piskrčkom olja in ga
po bukvah izlila vesela;
no, potlej pa tista grmada je res
prav rada, prav rada gorela!

In ko je že pozno, pozno v noč
vse bilo do tal pogorelo,
„Te Deum laudamus!“ — zapel je škof Hren —
„zvršili veliko smo delo!“

Zgoreti bi moral bil pravzaprav
naš Trubar tako na grmadi!
Le škoda: sežigati žive ljudi
ni bilo več takrat v navadi!

Pa tudi tako je vse dobro sedaj!
Spat gremo lahko zdaj, kristjani!
Heretične misli poslej — to stoji! —
ne bodo vznemirjale sladkih noči,
ne spanja nam v beli Ljubljani!“

Peter Pavlovič.

Ko smo prečitali proizvod Pavlovičev, govorimo resnobno in brez ovinkov! Da hoče ta pesniški stvor smešiti delo protireformatorjev in ob enem v čitateljih vneti sovraštvo kakor do protireformatorjev tako sploh do katoliške cerkve, tega nam ni treba dokazovati. G. Pavlovič umeva svoj posel. On ve, da Slovenec tem bolj ljubi svoje slovstvo, čim manjše je; on ve, da tudi nekaterim Slovencem bije vsaj jedna žilica za protestantovstvo; on ve, da književniki slovenski jako cenijo protestantovske slovenske knjige iz 16. veka zaradi njih jezika; on ve, da je očitane zastran požganih knjig slovenski duhovščini že neštetokrat pridobivalo sovražnikov; on ve, da je v najnovejšem času železo za tako orožje prav gorko zaradi usode s Cankarjevimi pesmimi: vse, vse to dobro ve naš Pavlovič in neče, da bi se ne porabila ugodna prilika. O Pavlovič, man merkt die Absicht! Naj si čitatelj misli bivšega klerika in bogoslovca, ki si je od svojih bogoslovnih študij ohranil dovolj znanja, da piše kolikor toliko resnično ali verjetno o verskih in cerkvenih stvareh; naj si misli tega človeka iz subjektivnih vzrokov odtujenega in celó sovražnega katoliški cerkvi; naj si misli človeka, v katerem deluje ne ljubi spomin na nekdanje klerikalno življenje kot močna vzmet vsega čutenja in hotenja, naj si misli to, in pred očmi ima našega Petra Pavloviča srce, iz katerega je vzplapolal „Lutrski kres“.

Da je katoliška cerkev od nekdanj sežigala veri in nramnosti nevarne knjige, je resnično; resnično je, da je tudi slovenska duhovščina marsikatero protikatoliško knjigo sežigala: a kljub temu je taka pesem, kakršna je „Lutrski kres“, malovredna, strankarska, hujskajoča profanacija poezije, katere profanacije se je pač tudi njen oče sramoval toliko, da ni pod njo podpisal svojega pravega imena.

Ako hočemo pravično soditi o uničevanju protiverskih in krivoverskih knjig, pomislimo, da ima vsak istiniti katoličan svojo vero za jedino pravo, druge vere pa za škodljive zmote. Ali se more torej veseliti krivoverskih nauk in spisov? In duhovnik katoliške cerkve — ali naj podpira in razširja take spise, ki so njegovim naukom nasprotni, veri in večnemu izveličanju pogubni? Država preganja in kaznuje politične pisatelje, ki delujejo zoper njo ali zoper postavnega vladarja, njih spise pa zaplenjuje in uničuje. Naj vendar pove naš ljubeznivi Pavlovič, kako bi bilo pravičnejše, boljše in pametnejše, in kako bi ravnal on sam, ako bi imel trdno prepričanje o svoji katoliški veri? Kaj ne, on bi strup pustil na razpolago vsakomur? On bi ognja ne pogasil, čeprav hoče uničiti njegovo hišo? On bi vode ne zajezil, ki preplavlja njegovo žitno polje?

Slovstvo samo na sebi nima absolutne vrednosti, ker je lahko dobro ali slabo. Slovstvo je prav tako lahko pogubno za človeško družbo, kakor izprijeni ali zlobni ljudje, katere tudi v najnaprednejših državah izločujejo iz človeške družbe, čeprav je človek najlepše in najveličastnejše med vsemi živimi bitji.

Ne dvomimo nič, da g. Peter Pavlovič to dobro ve in tudi priznava. Ker je vendar-le zapel tako pesem o „inkviziciji“, storil je to s posebnim namenom, o katerem naj sodijo naši čitatelji sami.

Vsak narodnjak, ki resnično ljubi svoj slovenski narod, mora dan na dan zatirati v srcu obupnost, ki ga napada ob pogledu na naše nesrečne domače razmere. Ne samo da propada Slovenstvo ob naših mejah, grobokopi narodne blaginje so pri delu tudi v našem osrčju. Grobokop je tem važnejša oseba, čim več je mrličev. In mrličev, dan na dan obilno mrličev si želé nekateri našinci, mrličev za vsako ceno. Svojo lopato bi lahko in koristno rabili za drugo delo, saj je dovolj dela, kjer je tako malo delavcev kakor pri nas. V politiki, v znanstvu, v društvih — povsodi veliko dela! Ne, temveč grob treba kopati narodu tudi s poezijo, saj je grobokopstvo sedaj moderno-slovensko.

Gosp. Peter Pavlovič: ali niste tudi Vi med grobokopi? Ali ne hujskate slovenske inteligencije na duhovščino? Ali ne razkopavate groba jednemu izmed najboljših naših škofov, Tomažu Hrenu?

To pa mislimo in tudi javno izrekamo, da pravi rodoljubi preveč puščamo ljudem, kakor je Peter Pavlovič, sejati zmajeve zobe po slovenskih poljanah. Tu treba odpora. Kar se nas tiče, ne bomo molčali.

(Dalje.)

Dr. Fr. L.